

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Кафедра українознавства, філософії та інформаційно-гуманітарних студій

Кваліфікаційна робота

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ
КОРИСТУВАЧІВ У СУЧАСНІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ
(НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ПОЛТАВСЬКА
ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»)**

здобувачки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
освітньо-професійної програми «Документознавство
та інформаційна діяльність»,
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

_____ БІРЧЕНКО Ніни Леонідівни

Науковий керівник:

к. філол. н., доцент

_____ МІЗИНА Ольга Іванівна

В.о.завідувача кафедри:

д. і. н., професор

_____ ПЕРЕДЕРІЙ Ірина Григоріївна

Полтава 2026

Деканові факультету філології,
психології та педагогіки
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Анні АГЕЙЧЕВІЙ

здобувачки першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, освітньо-професійної
програми «Документознавство та
інформаційна діяльність»,
спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
БІРЧЕНКО Ніни Леонідівни

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему кваліфікаційної роботи «Організація інформаційного обслуговування користувачів у сучасній університетській бібліотеці (на прикладі Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»)».

Науковим керівником прошу назначити кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри українознавства, культури та документознавства Мізіну Ольгу Іванівну.

26.02.2026

В.о. завідувача кафедри

Ірина ПЕРЕДЕРІЙ

Керівник

Ольга МІЗІНА

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра українознавства, культури та документознавства
Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
українознавства, культури та
документознавства

_____ Ірина ПЕРЕДЕРІЙ
«___» _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЦІ

Бірченко Ніні Леонідівні

1. Тема роботи: Організація інформаційного обслуговування користувачів у сучасній університетській бібліотеці (на прикладі Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»).

Керівник роботи: кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Мізіна Ольга Іванівна.

2. Термін подання роботи : 12.06.2026.

3. Мета та завдання бакалаврської роботи: дослідити теоретичні основи й сучасні форми інформаційного обслуговування користувачів, проаналізувати практику їх реалізації в Науково-технічній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та обґрунтувати напрями вдосконалення бібліотечного сервісу в умовах цифровізації; проаналізувати сутність, значення та сучасні тенденції організації інформаційного обслуговування в університетських бібліотеках; дослідити форми, методи, електронні ресурси та інноваційні практики обслуговування користувачів у НТБ Полтавської політехніки; виявити системні проблеми та визначити перспективні напрями вдосконалення інформаційно-бібліотечного сервісу.

Дата видачі завдання

05.03.2026

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки
1	Теоретична частина	04.03.2026-31.03.2026	43%
2	Аналітична частина	01.04.2026 – 30.04.2026	57%
3	Виготовлення ілюстративного матеріалу та підготовка до захисту	01.05.2026 – 01.06.2026	100%
4	Захист роботи	23.06.2026	

Здобувачка

Ніна БІРЧЕНКО

Керівник роботи

Ольга МІЗІНА

АНОТАЦІЯ

Бірченко Ніна. Організація інформаційного обслуговування користувачів у сучасній університетській бібліотеці (на прикладі Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»). Спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, освітньо-професійна програма «Документознавство та інформаційна діяльність», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2026.

У кваліфікаційній роботі визначено теоретичні засади та тенденції розвитку інформаційного обслуговування в університетських бібліотеках під час цифровізації. Особливу увагу приділено переходу до антропоцентричної моделі сервісу, розширенню дистанційних послуг (концепції «Бібліотека 2.0», «Бібліотека 3.0», «Бібліотека 4.0»), хмарним технологіям та відкритому доступу до наукових даних.

Проаналізовано практичний досвід Науково-технічної бібліотеки Полтавської політехніки щодо поєднання традиційних і цифрових форм роботи (UniLib, репозитарій eNUPPIR, вебпортал). Виявлено проблеми функціонування установи в умовах воєнного стану та фінансових обмежень. Обґрунтовано напрями модернізації сервісів НТБ шляхом інтеграції ресурсів через Discovery-системи, впровадження штучного інтелекту в консультаційну діяльність та підвищення цифрових компетентностей персоналу.

Ключові слова: інформаційне обслуговування, науково-технічна бібліотека, інноваційні практики, інституційний репозитарій, електронний каталог, довідково-бібліографічне обслуговування, обслуговування користувачів.

ABSTRACT

Birchenko Nina. Organization of information services in a modern university library: a case study of the Scientific and Technical Library of the National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". Specialty 029 "Information, library and archival activities", educational and professional program "Documentation and Information Activities", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2026.

The qualification thesis examines the theoretical foundations and development trends of information services in university libraries in the context of digitalization. Special attention is paid to the transition to an anthropocentric service model, the expansion of remote services (the "Library 2.0", "Library 3.0", "Library 4.0" concepts), cloud technologies, and open access to research data.

The practical experience of the Scientific and Technical Library of Poltava Polytechnic in combining traditional and digital service formats (the UniLib, the eNUPPIR institutional repository, and the library web portal) is analyzed. The challenges faced by the library under martial law and financial constraints are identified. Directions for modernizing the library's services through the integration of resources via Discovery systems, the implementation of artificial intelligence in reference services, and the enhancement of staff digital competencies are substantiated.

Keywords: information services, scientific and technical library, innovative practices, institutional repository, electronic catalog, reference and bibliographic services, user services.

71 p., 10 pic., 10 tab., 67 sources

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	8
ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	13
1.1. Поняття та значення інформаційного обслуговування у бібліотеках.....	13
1.2. Сучасні тенденції та моделі інформаційного обслуговування ...	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У СУЧАСНІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ	30
2.1. Форми та методи інформаційного обслуговування користувачів	30
2.2. Проблеми та перспективи розвитку інформаційного обслуговування.....	54
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ.....	66

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗВО	–	заклад вищої освіти
НТБ	–	науково-технічна бібліотека
НТБ НУПП	–	Науково-технічна бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ДБО	–	довідково-бібліографічне обслуговування
УДК	–	Універсальна десяткова класифікація
OAI-PMH	–	Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting – стандартний протокол для збору та обміну метаданими, створений Ініціативою відкритих архівів (Open Archives Initiative)
ДБН	–	державні будівельні норми
GDPR	–	General Data Protection Regulation – загальний регламент Європейського Союзу про захист персональних даних
ІФЛА	–	Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (англ. The International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA)

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах цифрової трансформації освіти та розвитку інформаційного суспільства університетські бібліотеки зазнають суттєвих змін, перетворюючись із традиційних книгозбірень на сучасні інформаційно-комунікаційні центри. Організація якісного інформаційного обслуговування користувачів стає одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотек ЗВО, оскільки безпосередньо впливає на ефективність освітнього процесу, науково-дослідної роботи та професійного розвитку здобувачів освіти. Сучасні користувачі потребують оперативного доступу до електронних ресурсів, наукометричних баз даних, цифрових колекцій та дистанційних сервісів, що вимагає вдосконалення традиційних і впровадження нових форм інформаційного обслуговування. У зв'язку з цим дослідження особливостей організації інформаційного обслуговування користувачів у сучасній університетській бібліотеці є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Науково-технічна бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» є яскравим прикладом бібліотеки ЗВО, яка поєднує традиційні форми роботи із сучасними цифровими рішеннями. Вивчення її досвіду дає змогу виявити як здобутки, так і системні проблеми, характерні для університетських бібліотек України загалом.

Стан вивчення проблеми. Теоретичні засади інформаційного обслуговування в університетських бібліотеках розроблено у працях В. Ільганаєвої, Т. Колесникової, О. Василенка, Т. Добко, К. Лобузінної, Т. Новицької, О. Ткаченка, А. Юдова та інших дослідників. Питання цифрової трансформації бібліотечних сервісів, розвитку електронних каталогів і репозитаріїв, захисту електронних ресурсів та авторського права відображено в роботах Н. Туряниці, Г. Колоскової, М. Олексина, О. Бугайчука та ін. Проблематику інформаційно-правового обслуговування

та діяльності бібліотек в умовах воєнного стану досліджували О. Пестрецова, Л. Кравець, А. Ржеуський. Питання доступності бібліотечних ресурсів для людей з особливими потребами висвітлено у працях О. Бурмістр. Практичний досвід НТБ Полтавської політехніки частково висвітлено у публікаціях Л. Чередник та О. Лісничої.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідити теоретичні основи, сучасні форми й методи інформаційного обслуговування користувачів, проаналізувати практику їх реалізації в Науково-технічній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та обґрунтувати напрями подальшого вдосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу в умовах цифрової трансформації.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **дослідницьких завдань:**

1. Проаналізувати сутність, значення та сучасні тенденції організації інформаційного обслуговування в університетських бібліотеках.

2. Дослідити форми, методи, сучасні електронні ресурси, сервіси та інноваційні практики інформаційного обслуговування користувачів у НТБ Полтавської політехніки.

3. Виявити системні проблеми та визначити перспективні напрями вдосконалення інформаційного обслуговування користувачів у сучасній університетській бібліотеці.

Об'єкт дослідження – інформаційне обслуговування користувачів у бібліотеках ЗВО.

Предмет дослідження – організаційні засади, форми, методи, сучасні технології, проблеми та перспективи розвитку інформаційного обслуговування користувачів науково-технічної бібліотеки ЗВО.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи застосовано комплекс загальнонаукових методів: *аналіз* та *синтез* – для опрацювання наукової літератури та нормативно-правової бази

інформаційної діяльності; *порівняльний метод* – для виявлення особливостей різних форм і сервісів бібліотечного обслуговування; *метод узагальнення* – для формулювання висновків та практичних рекомендацій; *безпосереднє спостереження* для оцінки реальних робочих процесів НТБ під час переддипломної практики; а також *системний підхід*, який дав змогу розглянути університетську бібліотеку як цілісну інформаційно-комунікаційну систему.

Джерельну базу дослідження становлять наукові монографії та статті з питань бібліотекознавства, інформаційного обслуговування та цифрової трансформації бібліотек; нормативні документи НТБ Полтавської політехніки (Положення про НТБ, Положення про електронний каталог); матеріали офіційного вебпорталу бібліотеки (lib.nupr.edu.ua) та інституційного репозитарію eNUPPIR; законодавчі акти України у сфері бібліотечної справи та авторського права; матеріали міжнародних конференцій та відкриті дані міжнародних платформ.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні організації інформаційного обслуговування у НТБ Полтавської політехніки на сучасному етапі, яке охоплює як традиційні, так і цифрові форми роботи, а також у виявленні проблем і перспектив розвитку в умовах воєнного стану та цифровізації вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання результатів дослідження та запропонованих рекомендацій для вдосконалення організації інформаційного обслуговування користувачів НТБ Полтавської політехніки й інших університетських бібліотек, підвищення якості бібліотечних послуг, розвитку електронних сервісів і забезпечення ефективного доступу до інформаційних ресурсів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи апробовано на двох наукових конференціях: X Міжнародній науково-практичній конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах

глобалізації: стан, проблеми і перспективи» (м. Полтава, 25 листопада 2025 р.) та XI Міжнародній науково-практичній студентській конференції «Актуальні питання інформаційної діяльності: традиції та інновації» (м. Одеса, 26 березня 2026 р.) і репрезентовано у тезах доповідей «Загрози та ризики для електронних ресурсів бібліотек і архівів» та «Інформаційне обслуговування користувачів університетських бібліотек у цифровому середовищі»:

1. Бірченко Ніна, Мізіна Ольга. Загрози та ризики для електронних ресурсів бібліотек і архівів. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи*: матеріали X Міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 25 листопада 2025 р. / редкол. І. Г. Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава, 2025. С. 199–203 [14].

2. Бірченко Ніна. Інформаційне обслуговування користувачів університетських бібліотек у цифровому середовищі. *Актуальні питання інформаційної діяльності: традиції та інновації*: зб. матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 26 березня 2026 р. / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. Одеса : Одеська політехніка, 2026. С. 132–139 [15].

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел із 67 найменувань. Робота містить 10 рисунків, 10 таблиць. Загальний обсяг роботи – 71 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

1.1. Поняття та значення інформаційного обслуговування у бібліотеках

Інформаційне обслуговування є однією з ключових функцій сучасної бібліотеки, спрямованою на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом надання доступу до документних ресурсів, баз даних та різноманітних інформаційних послуг. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та цифрових технологій роль бібліотек значно розширюється: вони виступають не лише сховищами документів, а й важливими інформаційними, освітніми та комунікаційними центрами. Ефективне інформаційне обслуговування сприяє забезпеченню доступу до актуальної та достовірної інформації, підтримує наукову, освітню, професійну й культурну діяльність користувачів, а також підвищує рівень їхньої інформаційної культури. Тому вивчення поняття та значення інформаційного обслуговування у бібліотеках є важливим для розуміння сучасних напрямів розвитку бібліотечної справи та вдосконалення бібліотечних послуг.

Під інформаційним обслуговуванням розуміють діяльність із забезпечення користувачів необхідною інформацією шляхом надання доступу до різноманітних ресурсів та підготовки інформаційних продуктів, створених у процесі аналітико-синтетичного опрацювання документів [8; 16]. Такий підхід розглядає інформаційне обслуговування як систему, що охоплює всі етапи взаємодії з інформацією, від її виявлення до інтерпретації та представлення користувачеві.

Обґрунтовуючи стратегічне значення цього процесу, В. Ільганаєва та Т. Колесникова зазначають, що бібліотека та університет є найстарішими

структурами, відповідальними за збереження «соціального геному» людства. У сучасних умовах інформаційний сервіс виходить за межі простої видачі книг і перетворюється на «менеджмент інтелектуального капіталу», де знання є результатом синтезу розрізнених джерел інформації [34, с. 8–14]. Для Науково-технічної бібліотеки національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» це означає формування єдиного науково-освітнього простору, де кожен студент отримує інструменти для перетворення інформаційних потоків у професійні знання.

Дослідники вважають, що інформаційне обслуговування є продуктом багатьох взаємозалежних компонентів. Перший і найважливіший – це ресурсний компонент, який охоплює традиційні бібліотечні фонди, електронні каталоги, бази даних, цифрові колекції та інституційні репозиторії. Зокрема, О. Ткаченко наголошує, що саме репозиторії стають фундаментом розвитку цифрового сервісу в ЗВО [57]. Він визначає інформаційний потенціал бібліотеки і те, як вона може відповідати на потреби користувачів. Другий основний компонент складається з технологічного елемента, що включає інформаційно-комунікаційні технології, автоматизовані бібліотечні системи та цифрові платформи для забезпечення ефективного доступу до інформації [44, с. 115]. Комунікаційний компонент реалізується через взаємодію між бібліотекарем і користувачем, під час якої уточнюється запит, обираються релевантні джерела і формується кінцевий інформаційний продукт [12].

У сучасних умовах бібліотека вже не обмежується функцією збереження документів. Як зазначає О. Василенко, вона виступає активним посередником у системі документно-інформаційних комунікацій, забезпечуючи, окрім передачі інформації, її систематизацію, аналіз та адаптацію до потреб користувача [21]. Це особливо актуально в умовах інформаційного перенасичення, коли обсяг доступної інформації значно перевищує можливості її самостійного опрацювання. У таких ситуаціях

бібліотека допомагає користувачеві орієнтуватися в інформаційному середовищі, обираючи якісні та надійні джерела даних.

У структурі інформаційного обслуговування значну роль відіграє аналітична діяльність бібліотек. Вона передбачає створення різноманітних інформаційних продуктів: довідок, оглядів, дайджестів, тематичних підбірок, аналітичних звітів. На думку науковців, сучасна модель бібліотеки ЗВО передбачає перехід до «менеджменту інтелектуального капіталу», що вимагає вдосконалення системи інформаційної підтримки науково-дослідного процесу та розширення власних інформаційно-інтелектуальних активів [34, с. 14, 26]. У практичній площині університетських бібліотек це реалізується через активний наукометричний супровід, зокрема моніторинг індексів цитування та кураторство профілів дослідників у глобальних мережах наукової комунікації. Такі матеріали дозволяють користувачам швидше отримувати необхідну інформацію у структурованому вигляді, що значно підвищує ефективність її використання [29; 35]. Аналітична функція бібліотеки набуває особливого значення в науковому середовищі, оскільки, крім пошуку інформації, необхідно здійснювати оцінку її наукової цінності.

Інформаційне обслуговування тісно пов'язане з інформаційно-бібліографічною діяльністю, яка забезпечує систематизацію знань про документи та створює інструменти для їх пошуку. Бібліографічні покажчики, каталоги, довідкові служби формують основу інформаційної інфраструктури бібліотеки та сприяють ефективному використанню інформаційних ресурсів. Саме за допомогою бібліографічних інструментів користувач отримує можливість швидко знаходити необхідні джерела та оцінювати їхню релевантність.

У навчальному процесі інформаційне обслуговування виконує функцію інформаційної підтримки освітньої діяльності. Бібліотеки забезпечують доступ до навчальної літератури, наукових статей, електронних ресурсів, необхідних для підготовки до занять, написання

курсів і кваліфікаційних робіт, а також для створення публікацій [13]. При цьому важливою складовою є формування та розвиток навичок роботи з інформацією. Бібліотеки навчають користувачів здійснювати пошук інформації, оцінювати її достовірність, правильно оформлювати посилання та використовувати джерела у власній діяльності. Це сприяє розвитку інформаційної культури та підвищенню якості освітнього процесу.

У науковій сфері інформаційні послуги забезпечують підтримку дослідницької діяльності. Бібліотеки надають доступ до наукових журналів, міжнародних баз даних, електронних ресурсів, що дозволяє використовувати актуальні результати досліджень. Крім того, вони здійснюють інформаційний супровід наукових проєктів, що включає підбір джерел, підготовку аналітичних матеріалів та консультуванням з питань пошуку інформації. Така діяльність допомагає підвищити ефективність наукових досліджень, мінімізуючи час на пошук інформації.

Особливості інформаційного обслуговування в університетських бібліотеках визначаються їхньою інтеграцією в освітньо-наукове середовище закладів вищої освіти. Вони спрямовані на задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів: від першокурсників, що потребують базових навчальних ресурсів, до провідних науковців, які працюють із патентною інформацією та високотехнологічними базами даних. У таких бібліотеках активно поєднуються традиційні та електронні форми роботи, що забезпечує комплексний доступ до інформаційних ресурсів.

Розвиток інформаційного обслуговування сьогодення тісно пов'язаний із цифровізацією бібліотечної діяльності. На думку А. Юдова, використання електронних каталогів, цифрових бібліотек, хмарних сервісів і автоматизованих систем значно розширює можливості доступу до інформації. Це дозволяє бібліотекам інтегруватися у глобальний

інформаційний простір і забезпечувати користувачів актуальними ресурсами незалежно від їхнього місцезнаходження.

Одним з ключових напрямів є розвиток дистанційного інформаційного обслуговування. Воно реалізується за допомогою електронних сервісів, вебсайтів бібліотек, онлайн-консультацій, віртуальних довідкових служб і електронної доставки документів [17]. Ці форми обслуговування дозволяють забезпечити швидкий і зручний доступ до інформації, що особливо актуально в умовах обмеженого фізичного доступу до бібліотек.

У сучасних реаліях інформаційне обслуговування виконує також важливу соціальну функцію. Як підкреслює О. Пестрцова у дослідженні інформаційно-правового обслуговування, бібліотеки забезпечують доступ до правової, освітньої, наукової та суспільно значущої інформації, сприяючи розвитку громадянського суспільства [45]. Особливого значення набуває інформаційно-правове обслуговування, яке спрямоване на підвищення правової культури населення.

У період воєнного стану значущість інформаційного обслуговування значно зростає, що обумовлено потребою в наданні користувачам достовірної, перевіреної інформації на тлі поширення дезінформації. Бібліотеки в цьому контексті виступають як центри інформаційної підтримки, активно сприяючи забезпеченню інформаційної безпеки суспільства. Вони також виконують функцію соціально-комунікаційних центрів, організовуючи освітні заходи, надаючи консультативну допомогу та підтримуючи інформаційну безпеку суспільства [36; 39; 51].

Адаптація бібліотек до нових проблем і обставин включає низку заходів. По-перше, послуги, що надаються, розширилися від традиційного видання книг до електронних ресурсів, наукових баз даних, онлайн-консультацій та віддаленого використання бібліотечних колекцій і спеціалізованих інформаційних продуктів.

По-друге, бібліотеки впроваджують інноваційні підходи до організації діяльності, тобто змінюють формат роботи так, щоб користувачеві було зручніше і швидше отримати потрібну інформацію. Наприклад, замість звичайної видачі книг створюються зони самообслуговування, де можна самостійно знайти й оформити потрібне видання через електронний каталог. Також у бібліотеках відкриваються консультаційні служби, де допомагають підібрати літературу для курсової чи дипломної роботи або пояснюють, як користуватися науковими базами даних.

Крім того, з'являються тематичні медіацентри – окремі простори з комп'ютерами, доступом до електронних журналів, презентаційним обладнанням, де можна працювати з інформацією або готувати навчальні проєкти. У багатьох бібліотеках облаштовують коворкінги та зони для групової роботи, де студенти можуть разом виконувати завдання, обговорювати матеріал чи проходити тренінги з академічного письма або пошуку інформації.

По-третє, у повсякденну практику бібліотек активно впроваджуються цифрові технології, що робить обслуговування швидшим і зручнішим. Зокрема, автоматизація бібліотечних процедур означає використання спеціальних програм, через які ведеться облік фонду, оформлюється видача і повернення книг (наприклад, через штрих-коди або електронні читацькі квитки). Системи управління електронними каталогами дозволяють користувачам самостійно шукати літературу за автором, назвою чи темою через комп'ютер або сайт бібліотеки, не звертаючись до працівника.

Використання хмарних сервісів дає можливість зберігати електронні документи та надавати до них доступ онлайн, наприклад, через Google Drive або інші платформи, де розміщуються навчальні матеріали чи методичні розробки. Цифрові репозитарії (електронні архіви університетів) містять наукові статті, дипломні та дисертаційні роботи, які можна переглядати у

повному тексті. Також бібліотеки впроваджують мобільні сервіси – сайти з адаптацією під смартфони або навіть додатки, через які можна знайти книгу, перевірити її наявність чи отримати доступ до електронних ресурсів у будь-який час. Усе це значно спрощує доступ до інформації та економить час користувачів [26; 43; 62].

Такі комплексні заходи допомагають підтримувати доступність інформаційних послуг, щоб бібліотеки могли оперативніше реагувати на постійні зміни в попиті користувачів, робити освітню та наукову діяльність більш ефективною та підтримувати доступ до інформації в умовах динамічного розвитку суспільства та цифровізації.

Важливим елементом розвитку сучасних бібліотек є впровадження сервісно-орієнтованої моделі обслуговування. Вона передбачає орієнтацію на індивідуальні потреби користувачів, персоналізацію послуг та використання сучасних технологій для підвищення якості обслуговування [58]. Окрім надання доступу до ресурсів, йдеться і про орієнтацію на людину: її рівень підготовки, мету звернення, формат роботи з інформацією. Наприклад, студенту не лише надається список книг і літератури для читання, але й пропонується структура для організації дипломної роботи, вибору статей за науковими базами даних та навчання їх правильному оформленню. Для викладача це може означати складання тематичної добірки джерел або рекомендацію варіантів публікації результатів досліджень.

Така персоналізація послуг доповнюється використанням онлайн-консультацій, електронних форм замовлення літератури, індивідуальних рекомендацій через електронні сервіси і в результаті бібліотека сприймається як зручний і корисний сервіс, що впливає на її імідж і затребуваність.

Цифрові комунікації поступово стають невід'ємною частиною бібліотечної діяльності, оскільки дозволяють підтримувати постійний

контакт із користувачами. Бібліотеки активно використовують соціальні мережі (Instagram, Facebook, Telegram), де повідомляють про нові надходження, публікують добірки літератури до навчальних тем, анонсують заходи чи діляться корисними ресурсами. Наприклад, перед сесією бібліотека може викласти список рекомендованих джерел або інструкцію, як швидко знайти матеріали для підготовки.

Онлайн-платформи також надають змогу проводити вебінари, тренінги з інформаційної грамотності або академічного письма. Це призводить до того, що бібліотека «присутня» (в контексті цифрового середовища користувача) і залишається такою навіть у невідвідуваних обставинах, значно розширюючи свою аудиторію, що, в свою чергу, сприяє популяризації бібліотечних ресурсів і підвищенню рівня їх використання [36].

Водночас сучасні бібліотеки створюють власні цифрові інформаційні продукти, які значно спрощують роботу з інформацією. До них належать електронні бібліотеки з повнотекстовими книгами, бази даних статей, тематичні дайджести, аналітичні огляди, інтерактивні сервіси пошуку. Наприклад, бібліотека може підготувати готову добірку джерел на тему «Інформаційні технології в бібліотеках» або створити електронний ресурс, де зібрані всі матеріали з певної галузі. Такі продукти економлять час користувача, адже йому не потрібно самостійно переглядати десятки джерел – основне вже відібрано, структуровано і подано у зручній формі [31].

Таким чином, інформаційне обслуговування в бібліотеках є динамічною живою системою, яка включає пошук, відбір, аналіз та представлення інформації в умовах потреб людей. Це гарантує ефективну взаємодію користувачів з інформаційними ресурсами, допомагає освітньому та науковому процесу, а також сприяє розвитку навичок, пов'язаних з обробкою інформації. Саме в цьому університетські бібліотеки, і зокрема науково-технічна бібліотека Полтавської політехніки, відіграють

особливу роль, оскільки вони забезпечують як студентів, так і дослідників точними джерелами й допомагають опанувати методи роботи з ними, що робить бібліотеки важливими центрами інформаційної підтримки та розвитку інформаційної культури.

1.2. Сучасні тенденції та моделі інформаційного обслуговування

У сучасній університетській бібліотеці відбувається важливий процес трансформації інформаційного обслуговування, який реалізується через поступовий перехід від документозалежної (документоцентричної), до людиноорієнтованої (антропоцентричної) моделі. Основна увага тепер зосереджується на користувачеві, його запитах, потребах і способах роботи з інформацією, а не просто на книзі як об'єкті зберігання та видачі. Ця зміна принципово модернізує підхід до організації бібліотечної роботи [18; 34].

Традиційний підхід базувався на класичних функціях бібліотеки – комплектуванні фондів, їх систематизації та збереженні. У межах цієї моделі обслуговування мало переважно характер, орієнтований на запит: бібліотечна взаємодія активізувалася лише після звернення користувача. Бібліотекар підбирав відповідні документи і надавав доступ до них у фізичному форматі – книгах, журналах чи інших друкованих матеріалах. Взаємодія відбувалася безпосередньо у приміщенні бібліотеки, а доступ до ресурсів був обмежений її режимом роботи. Навіть за наявності електронних каталогів вони виконували допоміжну функцію пошуку, але не змінювали суті процесу – користувач усе одно мав звернутися до фізичного фонду. Така модель, за визначенням дослідників, є лінійною: інформація рухається від автора до читача через бібліотеку як посередника [34, с. 30].

Натомість сучасний підхід змінює саму роль бібліотеки. Вона поступово переходить до моделі активного учасника інформаційних процесів, де не лише забезпечується доступ до знань, а й створюються умови для їхнього аналізу, переосмислення та використання у навчанні й науці. Як зазначають науковці, цей перехід пов'язаний із формуванням моделі управління інтелектуальними ресурсами, коли бібліотека працює не тільки з документами, а й зі знаннями та інформаційними потоками [34, с. 31].

Т. Новицька підкреслює, що в такому контексті змінюється сам поняттєвий апарат: бібліотеки все частіше оперують категорією «інформаційний продукт», який включає не лише тексти, а й бази даних, препринти, віртуальні моделі та програмне забезпечення.

До ключових інноваційних підходів відносять:

- Концепцію «Бібліотека 2.0», яка передбачає активну участь самих користувачів у формуванні бібліотечних сервісів. Наприклад, вони можуть залишати відгуки про книги в електронних каталогах, створювати персоналізовані списки літератури, користуватися послугою онлайн-замовлення чи отримувати рекомендації на основі своїх попередніх запитів. Завдяки цьому взаємодія між бібліотекою й читачем стає більш живою та відкритою, а сам заклад – адаптивнішим. Орієнтиром для таких змін виступають цінності Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) та Української бібліотечної асоціації (УБА), що націлені на створення інноваційних платформ для розвитку професійного та особистісного потенціалу користувачів [60].

Подальший розвиток цієї концепції пов'язаний із переходом до моделей «Бібліотека 3.0» та «Бібліотека 4.0», які суттєво розширюють можливості роботи з інформацією. Зокрема, «Бібліотека 3.0» передбачає використання семантичних технологій та інтелектуального пошуку, коли система враховує не лише ключові слова, а й зміст запиту. Наприклад, під час пошуку теми курсової роботи користувач отримує не просто перелік джерел за назвою, а тематично пов'язані матеріали, рекомендовані статті, суміжні дослідження та посилання на електронні ресурси. У свою чергу, модель «Бібліотека 4.0» орієнтована на впровадження технологій штучного інтелекту, аналітики даних і цифрових сервісів, що автоматизують і персоналізують обслуговування. Це проявляється у використанні рекомендаційних систем (подібно до тих, що працюють у онлайн-сервісах), чат-ботів для консультацій, аналізу читацьких запитів для формування

фонду, а також інтеграції бібліотечних сервісів із навчальними платформами університету. У результаті бібліотека не лише відповідає на запити користувачів, а й може пропонувати релевантні джерела наперед, орієнтуючись на їхні навчальні або наукові потреби [42; 62].

- Модель «вмонтованого бібліотекаря» (embedded librarian). У цій моделі бібліотекар стає безпосередньою частиною навчального чи наукового процесу, а не просто чекатиме запиту користувача. Наприклад, у дистанційній освіті через системи типу Moodle бібліотекар може додати тематичні джерела, надати рекомендації щодо пошуку чи оформлення матеріалів. У дослідницьких проєктах він може допомагати з добором літератури, аналізувати джерела або консультувати щодо публікаційної діяльності. Такий підхід спрощує доступ до інформації саме в момент її потреби [34, с. 34].

- Трансформація простору (Learning Commons). Замість традиційних читальних залів з'являються багатофункціональні зони, які інтегрують можливості для індивідуальної та командної роботи. У таких просторах можна знайти коворкінги, зони для спільної діяльності, мультимедійні лабораторії з комп'ютерами, презентаційним обладнанням та спеціалізованим програмним забезпеченням, що дозволяє не лише читати, але й обговорювати ідеї, працювати над проєктами, готувати презентації та навчатися разом.

Для Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» така трансформація проявляється у поєднанні традиційних підходів із сучасними цифровими рішеннями. Бібліотека продовжує працювати з фаховою технічною літературою, навчальними виданнями та спеціалізованими джерелами, забезпечуючи основу для освітнього процесу. Водночас активно використовуються електронні каталоги, інституційний репозитарій і доступ до міжнародних наукових баз даних, що розширює можливості

користувачів у роботі з інформацією. Особливу увагу приділено підтримці принципів відкритої науки (Open Science), що є вимогою сучасної європейської освіти, зокрема забезпеченню відкритого доступу до результатів досліджень, розміщенню наукових праць у відкритих архівах та популяризації наукових знань.

Принципи доступності, індивідуалізації та інтерактивності. Зміна парадигми бібліотечних та інформаційних послуг у сучасну епоху базується на стратегічному переході від традиційної моделі збереження фондів до активної людиноцентристської стратегії обслуговування. Цей процес трансформації спирається на три фундаментальні принципи – доступність, індивідуалізацію та інтерактивність, які дозволяють університетським бібліотекам залишатися релевантними в умовах цифрової епохи, стрімких технологічних змін та актуальних воєнних викликів [34; 36; 39].

Принцип доступності в університетській бібліотеці сьогодення трансформується з фізичного надання документа у створення відкритого освітньо-наукового інформаційно-комунікаційного середовища, що інтегрується у світовий інфопростір. В умовах медіатизації доступність реалізується через розробку та впровадження власних комплексних технологічних платформ – бібліотечних порталів. Такий портал забезпечує багатоуровневу інтеграцію джерел, включаючи «інтегровану автентифікацію, інтегрований пошуковий та навігаційний апарати», що дозволяє користувачу-досліднику безперешкодно працювати з гетерогенними електронними ресурсами через єдину точку входу [34, с. 38].

О. Бурмістр зазначає, що в сучасній університетській бібліотеці доступність також передбачає усунення інформаційних бар'єрів через впровадження спеціальних форматів, як-от аудіокниги чи технологія DAISY. Це забезпечує повноцінну інклюзію в освітній процес, дозволяючи студентам із різними потребами оперативно знаходити необхідні розділи та параграфи наукових видань [19, с. 98].

Важливою складовою доступності в університетському середовищі є «ризоматичний характер» комунікацій. Це означає, що доступ до знань не є лінійним: кожен акт комунікації має множину можливих напрямків і результатів, що забезпечує взаємозамінність та високий трансформаційний потенціал інформаційних засобів.

Глобальний вимір доступності в ЗВО підтримується впровадженням цифрової інфраструктури, зокрема електронних бібліотек на базі відкритих платформ (наприклад, EPrints) та використанню протоколів OAI-PMH, що робить науковий контент університету доступним у міжнародних базах даних WorldCat та OpenDOAR [42].

Принцип індивідуалізації в обслуговуванні університетської спільноти базується на переході до когнітивно-комунікаційного рівня, де бібліотека орієнтується на науковця як на «акцептора знань». Впровадження моделі «вмонтованого бібліотекаря» (embedded librarian) дозволяє персоналізувати супровід дослідницьких груп. Бібліотечний фахівець інтегрується в науковий процес, здійснюючи аналітичну обробку та екстракцію знань із масивів даних ще до етапу їх офіційної публікації [34, с. 33–34].

Індивідуалізація також реалізується через розвиток інформаційно-аналітичних систем (IAC), які дозволяють структурувати ресурси бібліотеки як моделі консолідованої інформації для вирішення стратегічних завдань університету. Це включає і підтримку персональних профілів науковців, зокрема інтеграцію авторських ідентифікаторів ORCID та використання інструментів Альтметрикс для моніторингу впливу конкретних наукових праць [18, с. 61–62; 55].

Принцип інтерактивності в університетській бібліотеці виявляється через зміну лінійної моделі на нелінійну інтеракційну модель, що уможливорює одночасну передачу та отримання соціальної інформації. Взаємодія бібліотекаря та користувача (студента, викладача) набуває

діалогічного характеру, де професійне спілкування розглядається як суб'єкт-суб'єктна технологія.

Сучасна інтерактивність ЗВО нерозривно пов'язана з повним автоматизованим циклом бібліотечного виробництва та сервісу. Прикладом такої взаємодії є використання систем Open Journal Systems (OJS), де бібліотека виступає активним учасником наукової комунікації, забезпечуючи інтерактивний зв'язок між авторами та читачами в межах єдиного освітньо-наукового простору [34, с. 32].

Вплив цифрових технологій на організацію обслуговування.

Цифрова трансформація університетських бібліотек докорінно змінила архітектуру інформаційного обслуговування, перетворивши її з локальної сервісної служби на глобальний цифровий хаб. Впровадження новітніх технологій не просто автоматизувало рутинні операції, а створило нову екосистему взаємодії між користувачем і знаннями.

Ключовим фактором цього впливу є хмароорієнтований підхід. Використання хмарних технологій дозволяє бібліотекам ЗВО, зокрема й НБУ Полтавської політехніки, забезпечувати безперебійний доступ до ресурсів у режимі 24/7/365 незалежно від фізичного місцеперебування користувача. Це вирішує проблему обмеженості локальних серверів і створює умови для інтеграції в єдиний світовий науковий простір [26; 43].

Важливим аспектом впливу цифрових технологій є впровадження інтелектуальних систем пошуку та Discovery-сервісів. На відміну від традиційних електронних каталогів, ці системи працюють за принципом «єдиного пошукового вікна», що дозволяє одночасно здійснювати запит за друкованими фондами, передплаченими базами даних (Scopus, Web of Science) та ресурсами відкритого доступу. Це значно скорочує шлях користувача до релевантної інформації та підвищує ефективність наукового пошуку [42; 62].

Цифровізація також зумовила розвиток мобільних бібліотечних сервісів. Адаптація бібліотечних порталів під мобільні пристрої та створення спеціалізованих застосунків дозволяють студентам і викладачам оперативно отримувати сповіщення про нові надходження, замовляти літературу або працювати з повнотекстовими документами прямо зі смартфонів. Це робить бібліотеку «невидимим, але постійним супутником» освітнього процесу.

Окрему роль відіграє технологія Big Data та аналітика читацьких запитів. Аналіз цифрових слідів користувачів дозволяє бібліотекам формувати персоналізовані рекомендаційні списки та прогнозувати попит на певні категорії літератури. Таким чином, організація обслуговування переходить від реактивної моделі (відповідь на запит) до проактивної (пропонування ресурсів на випередження) [8; 58].

Нарешті, цифрові технології стали фундаментом для інклюзивності. Завдяки програмному забезпеченню для зчитування екранів, конвертерам форматів та спеціалізованим платформам для людей з порушеннями зору чи слуху, бібліотека стає справді безбар'єрним простором, забезпечуючи рівний доступ до знань для всіх категорій користувачів [19, с. 102].

Таким чином, можна зробити висновок, що трансформація інформаційного обслуговування в університетській бібліотеці остаточно закріпила перехід від накопичення фондів до активного управління знаннями. Цей процес базується на інтеграції інтелектуальних сервісів безпосередньо в освітній та дослідницький цикли, перетворюючи бібліотеку на гнучкий цифровий хаб. Завдяки впровадженню Discovery-систем, хмарних технологій та персоналізованих онлайн-послуг, бібліотечний простір набуває екстериторіального характеру, забезпечуючи користувачам безперешкодний доступ до світових ресурсів у режимі реального часу. Для Полтавської політехніки, яка вже має розвинену цифрову інфраструктуру у вигляді репозитарію та електронних баз даних, подальший розвиток цих

моделей є стратегічним посиленням концепції відкритої науки. Синтез багаторічного досвіду роботи з фаховою літературою та інноваційних цифрових підходів дозволяє створювати стійке інклюзивне середовище для розвитку студентів і науковців навіть за складних умов сьогодення.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У СУЧАСНІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ

2.1. Форми та методи інформаційного обслуговування користувачів

Аналіз емпіричного досвіду діяльності Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» свідчить про те, що організація інформаційного обслуговування на сучасному етапі базується на поєднанні традиційних і цифрових методів роботи. Безпосередньо з користувачами працюють інформаційно-бібліографічний відділ та відділ обслуговування читачів, які спільно реалізують модернізовану систему ДБО.

Довідково-бібліографічне обслуговування визначається як бібліографічне обслуговування відповідно до разових інформаційних запитів споживачів інформації, що реалізується через надання бібліографічних довідок та бібліографічних консультацій [26]. Відповідно до чинного Положення про НТБ, виконання всіх видів бібліотечних довідок, укладання бібліографічних покажчиків і списків літератури, проведення бібліографічних оглядів є одним з основних функціональних обов'язків бібліотеки (п. 3.1.6 Положення) [7].

Незважаючи на інтенсивну цифровізацію вищої освіти, традиційні форми ДБО у фізичному просторі бібліотеки залишаються надійною основою для якісного інформаційного супроводу навчального та наукового процесів. Класичні методи усного та письмового консультування у залі каталогів є незамінними під час виконання складних тематичних і ретроспективних запитів, пов'язаних із вивченням історії технічних наук,

аналізом патентної документації чи підготовкою наукових досліджень на замовлення кафедр.

Як зазначають дослідники Т. Добко, Н. Тарасенко та Г. Кузьменко, традиційний картковий апарат та новітні електронні каталоги «доповнюють один одного при ретроспективному пошуку інформації» [9, с. 368]. У практичній діяльності НТБ Полтавської політехніки це поєднання дозволяє забезпечити безперервність доступу до бібліографічних відомостей за будь-яких умов – зокрема, під час планового технічного обслуговування серверів або відсутності електропостачання.

Для детальної характеристики технологічного процесу ДБО та розподілу послуг за їх призначенням складено зведену таблицю форм обслуговування (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Організаційно-методична матриця довідково-бібліографічного обслуговування

Форма обслуговування	Цільова аудиторія	Послуги	Результат
Індивідуальне обслуговування	студенти (бакалаври, магістри), аспіранти, викладачі	консультування з підбору літератури; виконання запитів (адресних, фактографічних, уточнювальних); перевірка і редагування списків джерел	тематична добірка літератури; усна або письмова довідка; список джерел за вимогами ДСТУ 8302:2015
Групове інформування	викладачі кафедр, наукові підрозділи, студентські наукові товариства	інформування кафедр про нові надходження; складання галузевих бюлетенів; проведення занять з інформаційної грамотності	інформаційні «Дні кафедр»; списки літератури для силабусів; навички пошуку інформації

Продовження табл.2.1

Форма обслуговування	Цільова аудиторія	Послуги	Результат
Масове обслуговування	усі відвідувачі бібліотеки, сторонні користувачі	організація книжкових виставок; підготовка бібліографічних покажчиків	друковані та електронні покажчики праць провідних вчених НУШП; огляди нових надходжень фахової періодики

Розроблено автором за матеріалами [7]

Як свідчать дані таблиці 2.1, система ДБО НТБ охоплює три рівні організації: індивідуальне, групове та масове обслуговування. Кожен рівень має чітко визначений інструментарій та очікуваний результат. Найзатребуванішим є індивідуальне обслуговування – це передусім виконання тематичних запитів для кваліфікаційних робіт та підготовки наукових статей.

Залежно від того, з яким запитом звертається користувач, бібліотекар обирає відповідні джерела пошуку. У таблиці 2.2 показано, як це працює для кожного типу довідки.

Таблиця 2.2 – Технологічна схема довідково-бібліографічного обслуговування

Тип довідки	Запит користувача	Джерело пошуку в НТБ	Результат
Тематична	Підбір літератури за конкретною темою (наприклад «Документознавство та інформаційна діяльність», «Архівознавство», «Електронний документообіг»)	Електронний каталог UniLib, картковий систематичний каталог, цифрові бази даних	Готовий бібліографічний список джерел у роздрукованому або електронному вигляді

Продовження табл.2.2

Тип довідки	Запит користувача	Джерело пошуку в НТБ	Результат
Адресна	Наявність у бібліотеці конкретної книги чи журналу (відомі автор і назва)	Алфавітний картковий каталог, електронний каталог на офіційному сайті	Довідка про наявність: шифр книги або посилання на електронну версію
Уточнювальна	Відсутні або перевернуті дані в описі (рік видання, сторінки, видавництво)	Бібліографічні посібники, авторитетні бази даних, генеральні каталоги великих бібліотек	Виправлений бібліографічний опис за вимогами ДСТУ 8302:2015
Фактографічна	Конкретна подія, дата, цифра, біографічні дані вченого, визначення терміна	Енциклопедії, довідники, краєзнавчі картотеки, інституційний репозитарій	Конкретна відповідь із посиланням на джерело

Розроблено автором за результатами аналізу НТБ та нормативними документами

Таблиця 2.2 показує, що для кожного типу запиту в НТБ є свої джерела пошуку, від електронного каталогу UniLib до краєзнавчих картотек та інституційного репозитарію. Це забезпечує системний і верифікований результат незалежно від характеру запиту.

Визначення індексів УДК як спеціалізована послуга ДБО. Окремим і практично важливим напрямом індивідуального обслуговування є визначення індексів Універсальної десятикової класифікації (УДК) для наукових робіт, статей та дипломних проєктів. Оскільки структура таблиць УДК є багаторівневою та складною для самостійного опанування пересічним користувачем, спроби самостійного визначення індексів читачами часто призводять до методологічних помилок, через які роботу неможливо коректно знайти в архівах чи базах даних. З огляду на це, інформаційно-бібліографічний відділ НТБ виконує цю роботу за користувача. Процес взаємодії відбувається за такою схемою: користувач

надає бібліографу назву своєї наукової праці, анотований зміст або перелік ключових слів; бібліограф, спираючись на знання таблиць УДК, самостійно здійснює пошук і визначає точний класифікаційний індекс; користувач отримує готовий результат, що відповідає вимогам до оформлення наукових робіт в Україні.

Такий підхід суттєво економить час відвідувачів, звільняє їх від необхідності вивчення складних класифікаційних систем і гарантує якість індексування, що безпосередньо впливає на правильність подальшого архівування та пошуку праць в інституційному репозиторії університету (eNUPPIR).

Нормативно-правова база ДБО в НТБ. Організація ДБО в НТБ НУПП має чітку нормативну основу. Відповідно до чинного Положення про НТБ, розробленого на основі законів України «Про освіту» [5], «Про вищу освіту» [3], «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [2] та «Про національну програму інформатизації» [4], довідкова діяльність закріплена як один із головних обов'язків бібліотеки. Зокрема:

– п. 2.1 Положення покладає обов'язок «забезпечення повного, якісного і оперативного бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування» всіх категорій користувачів;

– п. 2.6 регламентує «створення електронних баз даних, організацію та ведення довідково-бібліографічного апарату з використанням новітніх інформаційних технологій»;

– п. 3.1.6 закріплює вимогу виконувати всі види бібліотечних довідок, укладати бібліографічні покажчики та списки літератури на допомогу освітній, науковій та виховній роботі університету [7].

Отже, довідково-бібліографічне обслуговування у НТБ Полтавської політехніки залишається важливим напрямом роботи, що поєднує три рівні організації (індивідуальний, груповий, масовий), охоплює всі класичні типи довідок та включає спеціалізовані послуги – зокрема, визначення індексів

УДК. Без ДБО інші форми обслуговування просто не мали б на що спиратися.

Електронні каталоги, бази даних, онлайн-сервіси. Організація інформаційного обслуговування користувачів у сучасній структурі НТБ НУПП залежить від розвитку власної цифрової інфраструктури. На сучасному етапі вона охоплює локальні та віддалені електронні каталоги, інституційний репозитарій, наукові бази даних відкритого та обмеженого доступу, а також диференційований комплекс онлайн-сервісів. Даний технологічний стек, набір інструментів, мов програмування та технологій, які об'єднуються для створення цифрового продукту, виступає повноцінним інтерактивним середовищем, у межах якого реалізується щоденна дистанційна взаємодія з бакалаврами, магістрами, аспірантами та науково-педагогічними працівниками університету.

Цифрова інфраструктура НТБ охоплює три взаємопов'язані компоненти, доступ до яких користувачі отримують через єдиний вебпортал lib.nupr.edu.ua (рис. 2.1).

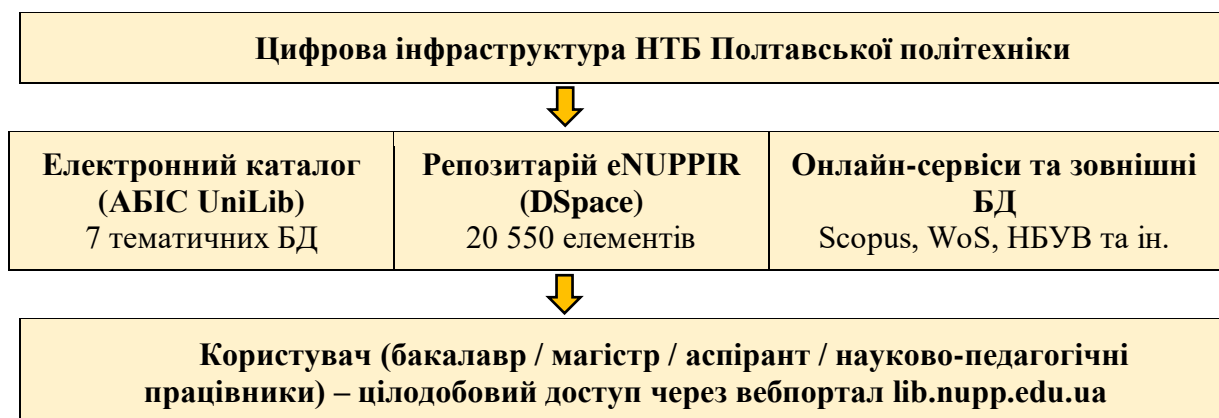

Рисунок 2.1 – Цифрова інфраструктура НТБ НУПП

Розроблено автором

Головним інструментом доступу до ресурсів бібліотеки є електронний каталог, інтегрований у структуру офіційного вебпорталу бібліотеки (lib.nupr.edu.ua). Технологічне функціонування каталогу забезпечується автоматизованою бібліотечно-інформаційною системою «UniLib»,

розробленою Харківським інститутом внутрішніх справ. Програма була придбана університетом для НТБ у 2003 р. та неодноразово модернізувалася: у 2020 р. впроваджено оновлену Web-версію, у складі якої розміщено Електронну бібліотеку з повнотекстовими навчально-методичними документами – робочими програмами дисциплін, методичними вказівками, силабусами курсових проєктів.

Відповідно до «Положення про електронний каталог НТБ» (2016) [6], ЕК є складовою частиною довідково-бібліографічного апарату бібліотеки і слугує для:

- реєстрації та наукової обробки нових надходжень;
- аналітичної обробки документів;
- інформування користувачів про нові надходження;
- організації багатоаспектного інформаційного пошуку (за автором, назвою, тематикою, ключовими словами, інвентарним номером, типом документа);
- відстеження шляху документа від надходження до списання.

Пошукова ідентифікація читачів здійснюється за допомогою сканування штрихкоду зі студентського квитка, що пов'язує читацький формуляр з усіма модулями системи. Обслуговування ведеться з використанням ПІН-кодів, система підтримує статистику обслуговування, продовження термінів користування та перегляд читацької історії.

Електронний каталог складається з семи баз даних різного профілю, кожна з яких виконує свою функцію в обслуговуванні користувачів. (Див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Структура баз даних електронного каталогу НТБ
НУПП

База даних (БД)	Зміст та склад	Основна функція в обслуговуванні
Книги	бібліографічні описи книжкових надходжень і основного фонду	пошук навчальної та наукової літератури за автором, назвою, тематикою
Аналітичні описи статей	описи статей з журналів, збірників, рецензії, реферати	тематичний пошук статей; підготовка списків до кваліфікаційних робіт
Періодичні видання	перелік журналів і газет з інформацією про надходження номерів	контроль комплектності підписки; пошук актуальних фахових журналів
Аудіовізуальні документи	описи видань на електронних носіях	доступ до мультимедійних навчальних матеріалів
Дисертації та автореферати	описи дисертацій і авторефератів, захищених у НУПП та інших ЗВО	підтримка наукових досліджень; перевірка унікальності теми дослідження
Нормативно-технічна документація	ДБН, ДСТУ, промислові каталоги, державні класифікатори	доступ до актуальних стандартів і норм для студентів та проєктувальників
Електронна бібліотека (повнотекстова)	робочі програми, методичні вказівки, силабуси – навчально-методичні матеріали викладачів університету	цілодобовий доступ студентів до навчальних матеріалів університету

Розроблено автором за матеріалами [6] (Положення про електронний каталог НТБ НУПП)

Як видно з таблиці 2.3, електронний каталог НТБ охоплює сім профільних баз даних. Окремо варто сказати про базу даних нормативно-технічної документації (ДБН, ДСТУ, промислові каталоги), яка характерна саме для технічної бібліотеки і відповідає потребам студентів будівельних,

нафтогазових та інженерних спеціальностей. Повнотекстова електронна бібліотека дає студентам цілодобовий доступ до методичних матеріалів викладачів університету.

Інституційний репозитарій eNUPPIR як інструмент наукової комунікації. Окремим елементом цифрової інфраструктури НТБ є Інституційний репозитарій університету – eNUPPIR (Electronic National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» Institutional Repository), доступний за адресою reposit.nupr.edu.ua. Функціонуючи на базі відкритого програмного забезпечення DSpace, репозитарій акумулює, систематизує та забезпечує довготривале зберігання кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти, матеріалів науково-практичних конференцій, монографій та тез доповідей викладачів університету.

Станом на 2026 р. загальний обсяг репозитарію становить 20 550 елементів та 20 799 медіафайлів. Після відновлення роботи оновленого ресурсу у березні 2026 р. користувачі змогли поновити свої облікові записи або зареєструватися через форму зворотного зв'язку. Структурно репозитарій охоплює фонди всіх навчально-наукових інститутів та факультетів НУПП (архітектури, будівництва та землеустрою; нафти і газу та енергетики; фінансів, економіки, управління та права; інформаційних технологій та робототехніки; філології, психології та педагогіки; фізичної культури та спорту), кваліфікаційні роботи здобувачів, матеріали конференцій та фахові видання університету.

У системі інформаційного обслуговування репозитарій допомагає науковим працям університету бути помітними у міжнародному просторі: завдяки використанню відкритого програмного забезпечення DSpace та підтримці протоколів OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting) науковий контент університету індексується у глобальних пошукових системах та агрегаторах. Тобто НТБ не лише надає

доступ до чужих матеріалів, а й сама бере участь у науковому житті університету.

Поряд із власними цифровими ресурсами НТБ НУПІ допомагає користувачам працювати із міжнародними та національними базами даних. У таблиці 2.4 наведено основні ресурси.

Таблиця 2.4 – Наукові бази даних та пошукові ресурси у практиці обслуговування НТБ

Назва ресурсу / платформи	Функціональне призначення в обслуговуванні	Специфіка бібліографічної підтримки
Scopus / Web of Science	Пошук високорейтингових міжнародних публікацій, аналіз індексу гірша та цитованості науковців	Консультавання викладачів та аспірантів щодо коригування профілів авторів та інституційної афіліації
OpenAlex / OpenDOAR	Бібліометричний аналіз публікацій, пошук закордонних відкритих репозитаріїв	Допомога магістрам та дослідникам у формуванні джерельної бази для міждисциплінарних робіт
Project MUSE	Забезпечення доступу до спеціалізованих журналів та книг у галузі соціогуманітарних наук	Методична допомога з експорту бібліографічних записів до персональних менеджерів цитування
Е-ресурси НБУВ (ім.В.І. Вернадського)	Робота з цифровими колекціями авторефератів, дисертацій та вітчизняної наукової періодики	Перевірка першоджерел, пошук українських наукових видань для списків літератури кваліфікаційних робіт
Google Scholar	Загальний пошук наукових публікацій, первинна перевірка цитованості	Рекомендується як допоміжний інструмент для студентів-бакалаврів; консультації щодо критичного оцінювання знайдених джерел

Розроблено автором

Scopus і Web of Science є ключовими інструментами наукометричного консультування: НТБ здійснює підтримку авторських профілів дослідників, допомагає коригувати інституційну афіліацію та верифікувати індекс Гірша. Ресурси відкритого доступу – OpenAlex, OpenDOAR, е-ресурси НБУВ – використовуються при підготовці міждисциплінарних робіт і для пошуку українських джерел. Google Scholar рекомендується студентам як допоміжний

інструмент первинного пошуку з обов'язковим подальшим критичним аналізом знайдених джерел.

Важливим аспектом роботи з зовнішніми базами даних є навчальна функція бібліотеки. Фахівці НТБ проводять індивідуальні та групові консультації щодо побудови пошукових стратегій у Scopus та Web of Science, формування Boolean-запитів, застосування фільтрів за роком, цитованістю та галуззю знань. Найбільше це потрібно аспірантам і науковцям на етапі підготовки наукових статей до публікації у рейтингових виданнях.

Онлайн-сервіси та дистанційне обслуговування. Дистанційне обслуговування набуває дедалі більшого значення, особливо в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення безперебійного доступу до інформаційних ресурсів. Нижче подано характеристику основних онлайн-сервісів (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Онлайн-сервіси Науково-технічної бібліотеки
Полтавської політехніки

Назва сервісу	Платформа / канал	Функція	Цільова аудиторія
Вебпортал бібліотеки	lib.nupp.edu.ua	Головна сторінка з доступом до всіх ресурсів бібліотеки: каталог, репозитарій, посилання на бази даних, новини	Всі категорії користувачів, у т. ч. дистанційні
Служба електронних довідок	Форма зворотного зв'язку на сайті або e-mail: v14@nupp.edu.ua, v141@nupp.edu.ua, v142@nupp.edu.ua	Дистанційне виконання тематичних, адресних та уточнювальних запитів	Студенти-заочники, науково-педагогічні працівники
Попереднє замовлення документів	Онлайн-форма на вебпорталі	Бронювання потрібного видання заздалегідь; електронна доставка документів (ЕДД)	Бакалаври, магістри, аспіранти

Продовження табл.2.2

Назва сервісу	Платформа / канал	Функція	Цільова аудиторія
Інституційний репозитарій eNUPPIR	Reposit.nupp.edu.ua (DSpace)	Відкритий доступ до 20 550 наукових документів університету; депонування нових матеріалів	Науково-педагогічні працівники, аспіранти, здобувачі вищої освіти
Сторінка Facebook	Соціальна мережа Facebook	Анонси заходів, нових надходжень, тематичних підбірок; популяризація бібліотечних ресурсів	Усі користувачі бібліотеки

Розроблено автором за матеріалами вебпорталу lib.nupp.edu.ua та результатами аналізу НТБ

Вебпортал lib.nupp.edu.ua працює цілодобово і є головним інструментом дистанційного обслуговування. Через нього читачі можуть забронювати потрібне видання заздалегідь або замовити скановану копію документа через службу електронної доставки.

Служба електронних довідок працює відповідно до п. 5.4.3 Положення про НТБ, яке забороняє розголошення відомостей про читацькі інтереси користувачів. Інформація про конфіденційність відображається прямо на сайті вебпорталу та репозитарію: під час першого відвідування ресурсу користувач бачить повідомлення про обробку файлів cookie відповідно до Політики конфіденційності, що відповідає сучасним європейським стандартам веброзробки (GDPR).

Сторінка бібліотеки у Facebook допомагає підтримувати зв'язок з університетською спільнотою. Тут вона анонсує нові надходження, публікує тематичні підбірки до актуальних навчальних тем, повідомляє про заходи: книжкові виставки, дні кафедр, заняття з інформаційної грамотності. Так бібліотека залишається на зв'язку з користувачами навіть за відсутності фізичного відвідування.

Алгоритм дистанційного доступу до ресурсів НТБ показано на рис. 2.2.

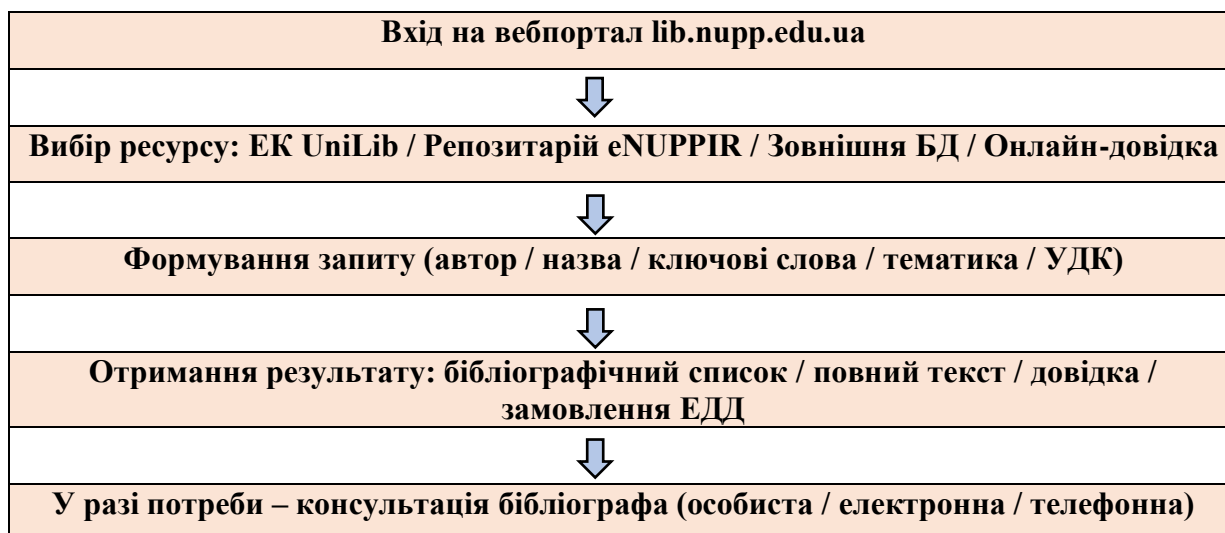

Рисунок 2.2 – Алгоритм дистанційного доступу до ресурсів НТБ

Розроблено автором

Отже, НТБ має розвинену цифрову інфраструктуру: електронний каталог UniLib із семи баз даних, репозитарій eNUPPIR з понад 20 тисячами наукових документів, доступ до міжнародних і національних баз даних, а також онлайн-сервіси для дистанційної роботи, що дає можливість користувачам отримувати необхідні ресурси й консультації незалежно від того, чи перебувають вони у приміщенні бібліотеки.

Приклади інноваційних практик (виставки, електронні консультації). Інноваційні практики інформаційного обслуговування у сучасній університетській бібліотеці включають різні форми роботи з користувачами, що поєднують традиційні методи бібліотечної діяльності з можливостями цифрового середовища. Для НТБ НУПП відповідні практики реалізуються у двох напрямках: організація виставкової діяльності у фізичному та цифровому просторі, а також розвиток системи електронних консультацій та дистанційного обслуговування.

Нормативне підґрунтя для провадження інноваційних практик закладено в Положенні про НТБ: п. 3.1.7 зобов'язує бібліотеку організувати заняття з інформаційної культури та проводити виставки, консультації й інші заходи для здобувачів освіти; п. 2.5 передбачає

розширення переліку послуг і впровадження нових форм роботи на основі інформаційних технологій [7].

Виставкова діяльність. Виставкова діяльність є однією з найстаріших і водночас найбільш гнучких форм бібліотечної роботи. В умовах сучасної університетської бібліотеки виставка виконує кілька функцій одночасно: інформує про нові надходження, привертає увагу до певної теми і просто робить простір бібліотеки «живішим». У Науково-технічній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» виставкова практика розвивається у кількох напрямках, які наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Виставкова діяльність

Вид виставки	Характеристика	Приклади
Тематична книжкова	• комплекс видань, об'єднаних однією темою; • розміщується у фізичному просторі бібліотеки	• виставка до дня охорони праці (квітень 2026); • виставки до державних і професійних свят
Персональна	• відображає наукову спадщину конкретного вченого, дослідника або викладача	• біобібліографічні покажчики провідних вчених НУПП (Торяник М.С., Чернявський В.В., Хазін В.Й. та ін.) – видані та оцифровані
Виставка нових надходжень	• систематична демонстрація нового поповнення фонду; • інформування читачів	• щомісячні списки нових надходжень; • виставка навчального посібника «Облік, оподаткування та аудит» (лютий 2026)
Виставка-подарунок (нові надходження від авторів)	• презентація видань, переданих у фонд бібліотеки авторами або читачами	• виставка книг від здобувачок спеціальності «Журналістика» (квітень 2026); • «Козацька слава Полтавщини» В. Закалюжного (квітень 2026)

Продовження табл. 2.6

Вид виставки	Характеристика	Приклади
Виставка творчих робіт користувачів	• демонстрація власних творчих робіт студентів або дітей; • формує активну участь у житті бібліотеки	• виставка малюнків і проєктів студентів та дошкільнят «Охорона праці очима дітей» (квітень 2026)

Розроблено автором за матеріалами вебпорталу та інституційного репозитарію

Як показує Таблиця 2.6, виставки в НТБ охоплюють численні формати та розраховані на широку аудиторію. Тематичні виставки прив'язані до актуальних дат і подій, персональні – до наукового доробку викладачів університету, а творчі виставки самих здобувачів перетворюють бібліотеку на місце, де студенти можуть показати власні роботи.

4 квітня 2026 р. у НТБ відбувся захід до Всесвітнього дня охорони праці. Він об'єднав дві паралельні виставки: «Сприятливе психологічне робоче та освітнє середовище: шлях до безпеки учасників освітнього процесу» (творчі роботи здобувачів вищої освіти) та «Охорона праці та безпека життєдіяльності очима дітей» (малюнки дошкільнят закладу Mr.Liader Poltava Polytechnic). Матеріали підготували Ландарева Наталія Іванівна та колектив НТБ.

Захід вийшов за межі суто студентської аудиторії, залучивши дітей дошкільного віку. Формат виставки – творчі роботи замість книг – перетворила простір бібліотеки на місце для самовираження, що відображає концепцію Learning Commons, коли книгозбірня трансформується на навчально-культурний простір для живих подій за участі відвідувачів. Захід отримав висвітлення на вебпорталі та у Facebook бібліотеки, що розширило його аудиторію за межі фізичного простору. Фотоматеріали виставки розміщено на вебпорталі НТБ (рис. 2.3).

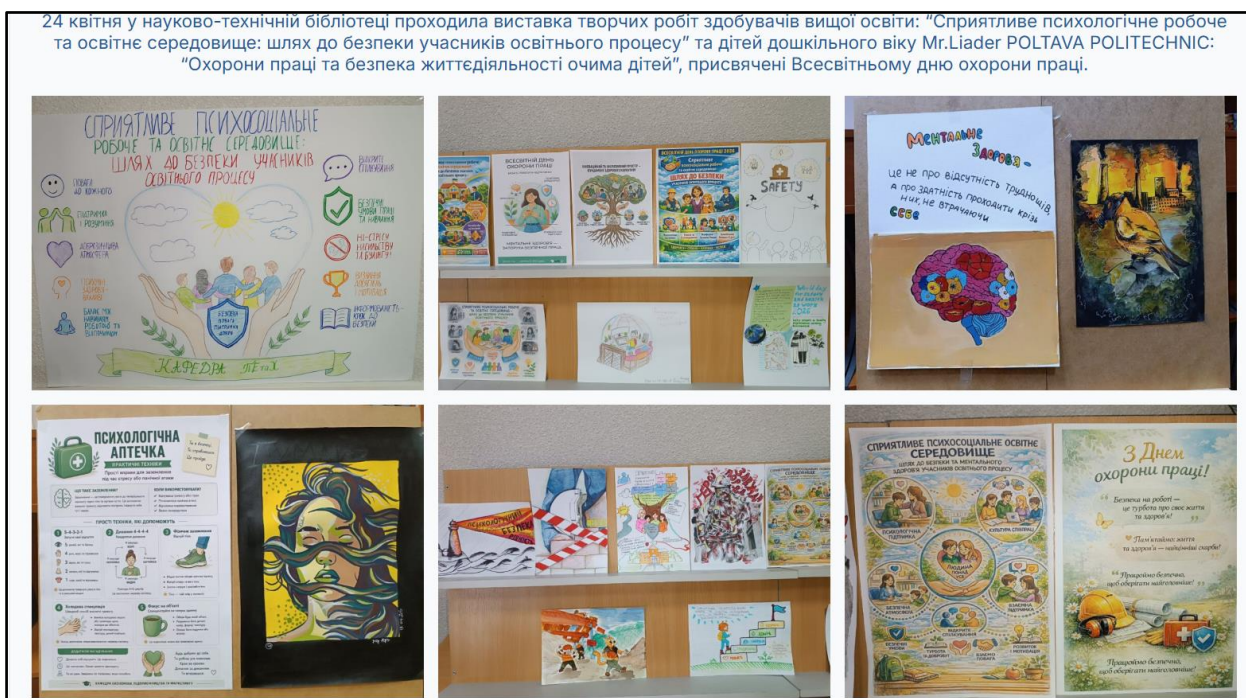

Рисунок 2.3 – Виставка творчих робіт студентів та дошкільнят у залі НТБ (квітень 2026)

Біобібліографічні покажчики. Ще одним напрямом виставково-видавничої діяльності є підготовка та видання біобібліографічних покажчиків провідних науковців університету. У них бібліографи, окрім того, що збирають публікації вченого, ще й складають хронологію його наукової та педагогічної діяльності.

Згідно з даними інституційного репозитарію eNUPPIR, в НТБ є збірка біобібліографічних покажчиків, серед яких – видання, присвячені Торянику Михайлу Степановичу (д.т.н., проф., засновнику наукової школи), Чернявському Валерію Володимировичу, Хазіну В'ячеславу Йосиповичу, Онищенку Олександрю Григоровичу, Кочерзі Надії Костянтинівні, Платонову Євгену Володимировичу. Усі ці матеріали (2022 р. видання) депоновані в репозитарії, доступні у відкритому доступі, і є прикладом переходу від «паперової виставки» до гібридного формату.

Фактично бібліотека реалізує концепцію «наукометричного супроводу» вченого, тобто не просто зберігає праці науковця, а й створює

структурований матеріал, який підвищує його помітність у науковому середовищі.

Виставки нових надходжень та залучення спільноти. НТБ НУШІ залучає університетську спільноту до поповнення фонду. Зокрема, у квітні 2026 р. у бібліотеці відбулося одразу два таких заходи. Здобувачки вищої освіти спеціальності «Журналістика» Марина Проценко та Дар'я Дубовик подарували НТБ книги. Окремо В. М. Закалюжний передав до фонду путівник-довідник «Козацька слава Полтавщини» (рис. 2.4, 2.5).

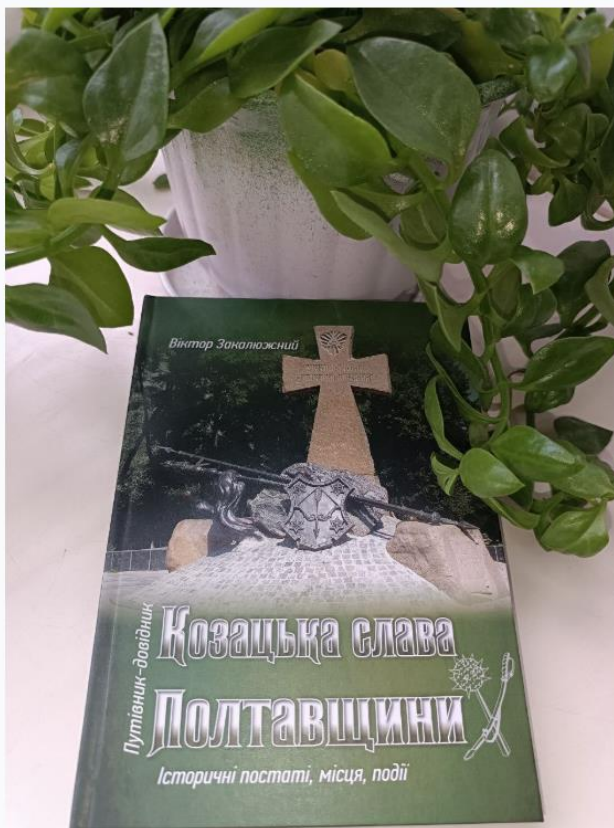

Рисунок 2.4

Подарунок від здобувачок спеціальності «Журналістика» (квітень 2026)

Полтавська політехніка отримала подарунок

01.04.2026

Науково-технічна бібліотека висловлює щиро вдячність автору за подароване видання «Козацька слава Полтавщини: путівник-довідник, історичні постаті, місця, події / В.М. Закалюжний. – Полтава : АСМІ, 2024. – 431 с.

Рисунок 2.5

Путівник-довідник «Козацька слава Полтавщини» В. М. Закалюжного у фонді НТБ (квітень 2026)

Обидва заходи були оперативно висвітлені на вебпорталі НТБ та Facebook-сторінці бібліотеки. Так бібліотека показує, що поповнення фонду – не лише внутрішня справа, а й привід розповісти про людей, які передали книги, і зробити з цього помітну подію для університетської спільноти.

Електронні консультації. Паралельно з виставковою діяльністю бібліотека Полтавської політехніки розвиває систему електронного дистанційного обслуговування. В умовах воєнного стану, коли фізичний доступ до бібліотеки може бути ускладненим, електронні консультації є зручною альтернативою. Основні форми електронних консультацій та канали їх реалізації наведено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Форми електронних консультацій

Форма консультації	Канал реалізації	Специфіка
Електронна довідка	Форма «Довідка» на вебпорталі lib.nupr.edu.ua	Верифікований бібліографічний список або відповідь на фактографічний запит
Е-mail консультація	v14@nupr.edu.ua	Уточнення або оформлення складних тематичних і ретроспективних запитів
Соціальні мережі (Facebook)	facebook.com/ntb.nupr	Оголошення, підбірки, інформація про нові надходження і заходи
Віддалена реєстрація	Онлайн-форма на вебпорталі	Реєстрація нових читачів без особистого відвідування бібліотеки
Попереднє замовлення	Форма «Попереднє замовлення» на вебпорталі	Бронювання конкретних видань; прискорює видачу при відвідуванні

Розроблено автором за матеріалами [7]

Як видно з таблиці 2.7, головним є сервіс «Довідка» на вебпорталі lib.nupr.edu.ua, де читач може написати запит і отримати відповідь бібліотекаря. Фактично це та сама консультація, тільки онлайн.

На рисунках 2.6 і 2.7 показано, як виглядають головна сторінка вебпорталу та форма для подання електронної довідки.

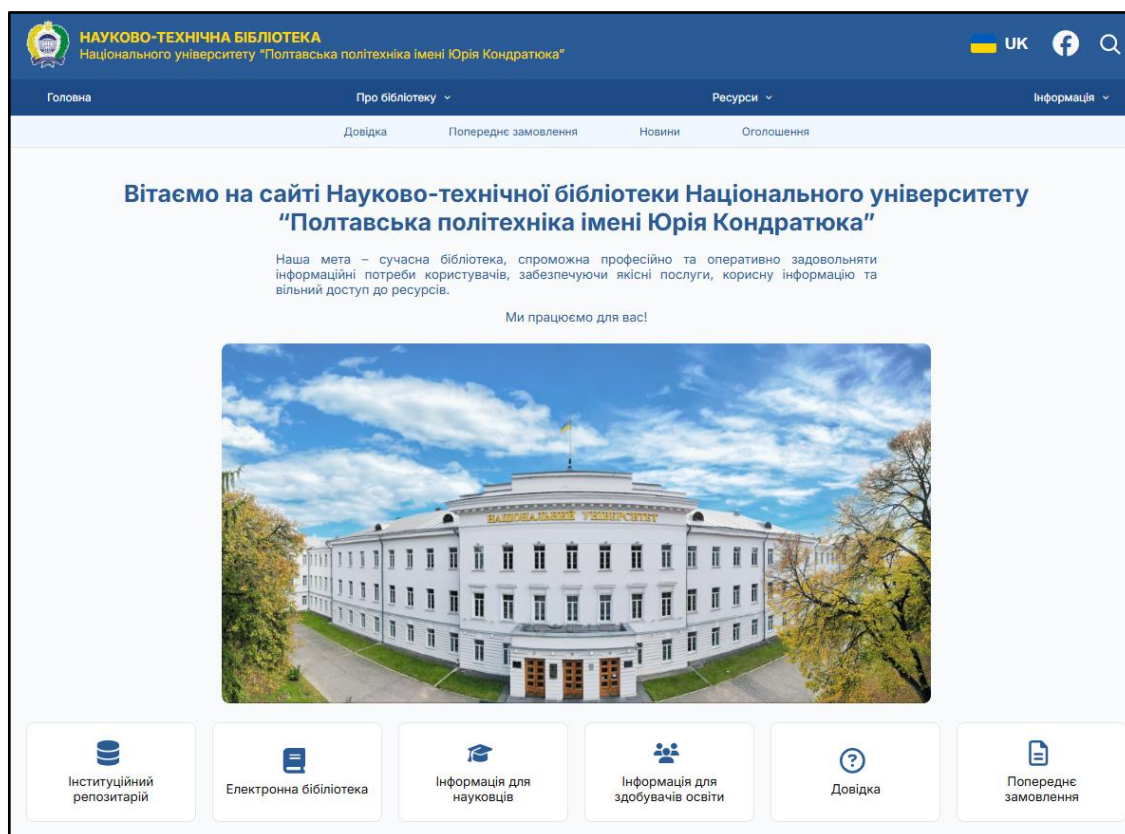

Рисунок 2.6

Головна сторінка Науково-технічної бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

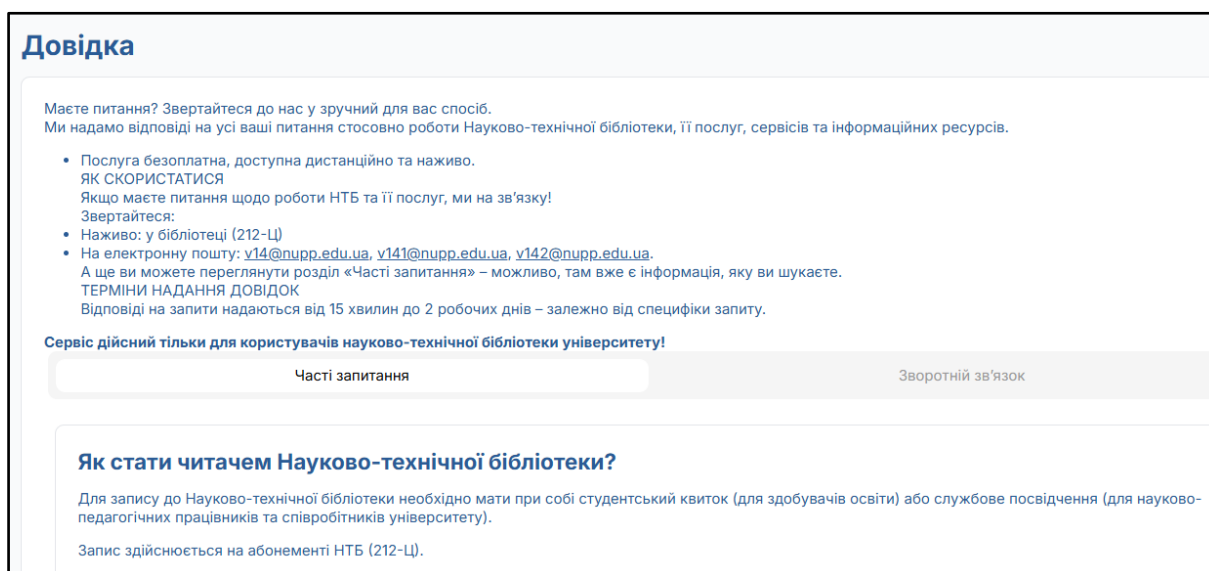

Рисунок 2.7

Сторінка «Довідка»

НТБ також бере участь у навчальному процесі безпосередньо. У грудні 2023 р. студенти груп 401-ГД та 401-ГІ спеціальності 029 під керівництвом доцентки Людмили Чередник провели практичне заняття з дисципліни

«Документно-інформаційні комунікації» на базі бібліотеки: працювали з електронним каталогом, алфавітно-предметним покажчиком, аналітичними описами документів. Консультації надавала завідувачка відділу інформаційних технологій НТБ Наталія Ландарева. Студенти працювали з реальними ресурсами бібліотеки, а не в аудиторії (рис. 2.8, 2.9).

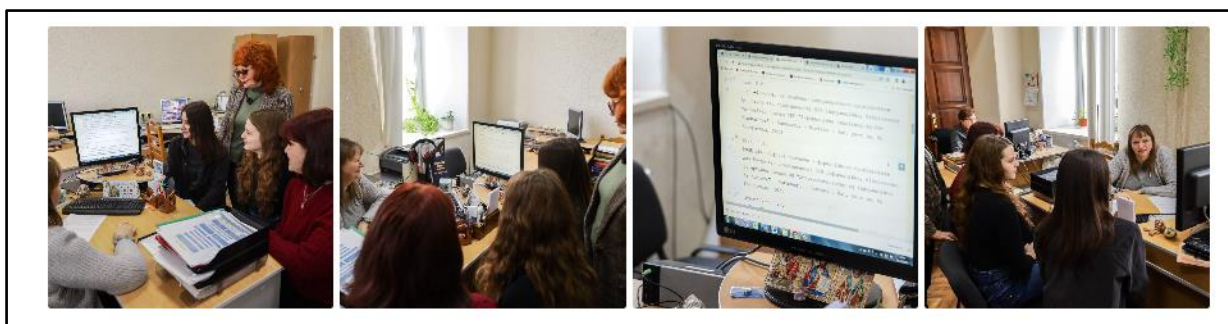

Рисунок 2.8
Практичне заняття студентів

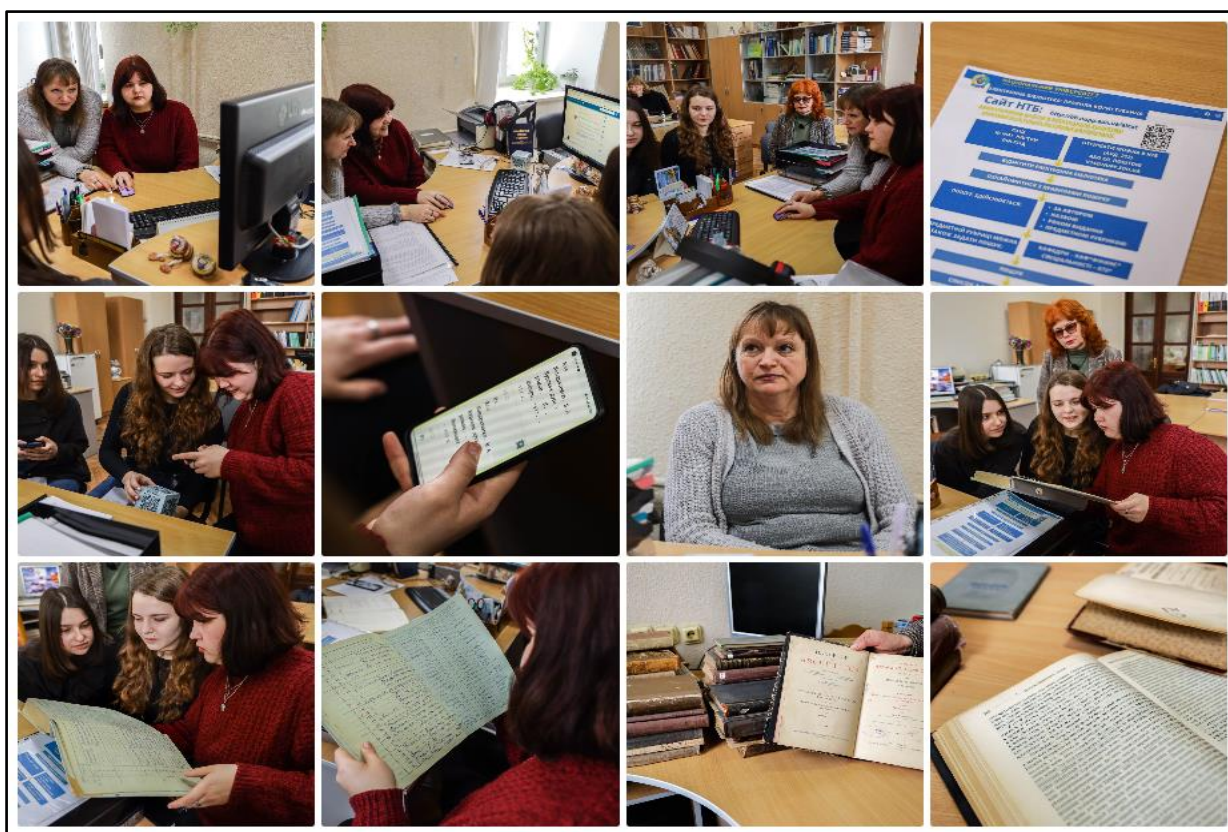

Рисунок 2.9

Робота студентів з ресурсами НТБ під час практичного заняття

Такий формат, як лекція в просторі бібліотеки є ефективнішим за навчання в аудиторії, оскільки відбувається безпосередньо біля ресурсів, які

вивчаються. Студенти можуть одразу перевірити здобуті навички, звернувшись до терміналів ЕК або до бібліографа для уточнення запиту. Це є практичним втіленням принципу «навчання у контексті», що є однією з характеристик сучасної концепції Learning Commons.

Цифрові комунікації бібліотеки. Невід'ємним елементом інноваційного обслуговування НТБ НУПП є присутність у соціальних мережах – передусім на Facebook-сторінці (facebook.com/ntb.nupp), де станом на 2026 р. зосереджено понад 330 підписників. Ця платформа виконує кілька комунікаційних функцій одночасно: анонсування виставок і заходів, публікація новин про нові надходження, поширення корисних ресурсів до навчальних тем, підтримка зворотного зв'язку з аудиторією.

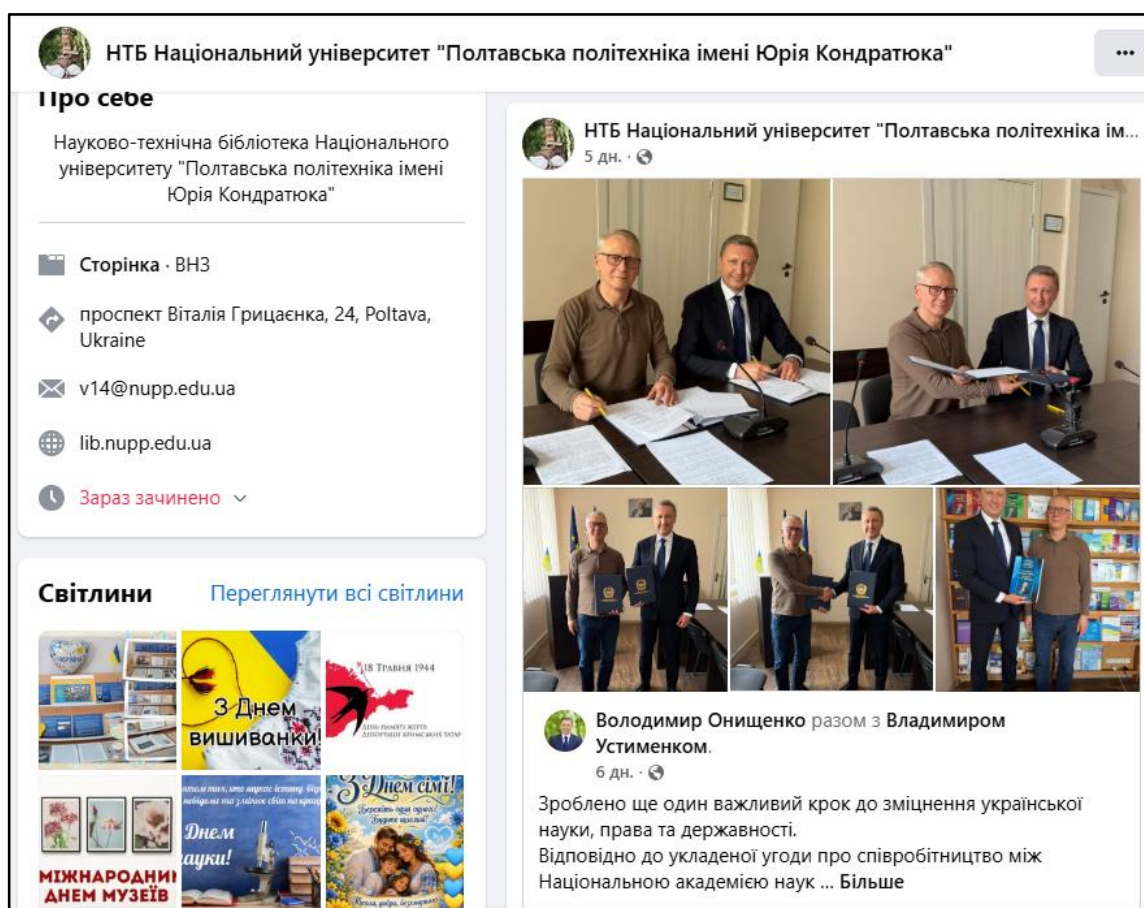

Рисунок 2.10

Facebook-сторінка НТБ НУПП як канал цифрової комунікації з університетською спільнотою

Кожен захід (виставка, лекція або надходження нових книг) отримує своє відображення на Facebook та вебпорталі. Отже, фізичний захід у стінах бібліотеки отримує цифровий відбиток, що значно розширює його аудиторію і перетворює на повноцінний медіапродукт.

У таблиці 2.8 узагальнено основні інноваційні практики НТБ та їх результати.

Таблиця 2.8 – Зведена характеристика інноваційних практик НТБ НУПП

Інноваційна практика	Як реалізується	Результат
Виставки творчих робіт	Тематичні виставки у фізичному просторі бібліотеки (за участю здобувачів і дітей)	Підвищення відвідуваності, формування позитивного іміджу НТБ
Біобібліографічні покажчики вчених	Видання покажчиків у друкованій та цифровій формі; депонування в eNUPPIR	Поширення наукової спадщини НУПП та підвищення цитованості
Інформаційні лекції в НТБ	Лекції з інформаційної грамотності для студентів різних спеціальностей у приміщенні бібліотеки	Розвиток навичок пошуку і критичного аналізу інформації
Електронні консультації	Сервіс «Довідка», e-mail, Facebook-сторінка; віддалена реєстрація	Доступ до бібліотечного сервісу цілодобово
Нові надходження від авторів	Виставки подарункових видань; публікація анонсів на вебпорталі та Facebook	Фонд поповнюється за ініціативою самих читачів

Розроблено автором за матеріалами [7]

Таким чином, НТБ Полтавської політехніки поєднує традиційні форми роботи, такі як виставки, консультації та заходи з цифровими інструментами, які дозволяють залишатися на зв'язку з користувачами незалежно від обставин. Кожен із розглянутих прикладів показує, що бібліотека не обмежується зберіганням фонду, а бере активну участь у навчальному та науковому житті університету.

2.2. Проблеми та перспективи розвитку інформаційного обслуговування

Розвиток інформаційного обслуговування в НТБ Полтавської політехніки визначається сукупністю зовнішніх і внутрішніх чинників, одні з яких сприяють змінам, інші – ускладнюють їх. З одного боку, попит на якісні цифрові сервіси з боку студентів і науковців постійно зростає. З іншого – бібліотека стикається з реальними обмеженнями: фінансовими, кадровими та правовими. Як зазначає Н. Туряниця, бібліотеки прагнуть відповідати вимогам цифрового середовища, однак змушені долати цілу низку труднощів, що впливають на якість і повноту послуг [59]. Далі розглянемо кожен з цих груп проблем детальніше, а також окреслимо перспективи подальшого розвитку.

Однією з головних проблем університетських бібліотек України є фінансування. Вони здебільшого утримуються за рахунок держбюджету і практично не мають власних стабільних джерел доходу. В умовах повномасштабного вторгнення ситуація погіршилася: видатки на оновлення обладнання, ліцензії на програмне забезпечення та передплату міжнародних баз даних суттєво скоротилися. Показовим прикладом є досвід Наукової бібліотеки КНУ, яка у 2024 р. оновила комп'ютерну базу завдяки гуманітарній допомозі від Единбурзького університету, а не через власне фінансування [56].

Друга проблема має кадровий характер. Цифрові інструменти та платформи постійно оновлюються, тому бібліотекарі мають опановувати дедалі ширший набір компетентностей: окрім каталогів працювати ще й з наукометричними системами, менеджерами цитування, платформами для управління метаданими, соціальними мережами. Для тих, хто роками працював в одному форматі, пристосуватися до такого швидкого темпу змін непросто. До того ж направити співробітника на перепідготовку на практиці

означає знайти як вільний час, так і вільні кошти, яких у бюджетній установі, як правило, бракує.

Певним виходом тут може стати Рамка цифрових компетентностей для бібліотекарів, яку Міністерство цифрової трансформації разом із Українською бібліотечною асоціацією запустило на платформі Дія.Освіта у червні 2024 р. [50].

Рамка охоплює п'ять сфер:

- пошук та робота з інформацією;
- цифрова комунікація та співпраця;
- створення та управління цифровим контентом;
- безпека та захист даних;
- інновації та цифрове лідерство.

Інструмент безоплатний і доступний для кожного бібліотекаря. УБА також пропонує дистанційні курси для бібліотечних працівників через платформу «Відкритий університет Майдану» [25]. Обидва ресурси дозволяють працівникам НТБ самостійно оцінити рівень своїх цифрових навичок та зрозуміти, де потрібно вдосконалюватися.

Нижче подано таблицю 2.9, у якій узагальнено основні труднощі та можливі шляхи їх подолання.

Таблиця 2.9 – Труднощі впровадження нових технологій та шляхи їх подолання

Труднощі	Що заважає	Можливий вихід
Фінансування	• Передплата Scopus і Web of Science залежить від держбюджету, який під час воєнного стану скорочується. • Оновлення серверів і комп'ютерного обладнання відкладається роками. • Оцифрування фонду потребує коштів, яких бракує.	• Участь у міжбібліотечних консорціумах для спільної передплати баз даних. • Гранти міжнародних фондів і програми гуманітарної допомоги (як, наприклад, отримані НБ КНУ у 2024 р. комп'ютери від Единбурзького університету). • Залучення позабюджетного фінансування через університет.
Кадри	• Бібліотекарі старшого покоління не завжди впевнено почуваються з новими інструментами. • Спеціалісти з IT-компетентностями йдуть у комерційний сектор через низькі зарплати. Часу і ресурсів на регулярне навчання майже немає.	• Рамка цифрових компетентностей для бібліотекарів, запущена на Дія.Освіта у 2024 р. (Мінцифри + УБА). • Дистанційні курси Української бібліотечної асоціації. • Внутрішній обмін досвідом між відділами.
Технічна база	• Застаріла серверна інфраструктура уразлива до збоїв. • Ризики кібератак на інфраструктуру університету. • Відсутність резервного копіювання даних. Обмежений доступ до ЕК під час технічних робіт.	• Хмарне резервне копіювання даних. • Резервне живлення (генератори, безперебійники). • Резервне копіювання баз даних на зовнішніх серверах.

Розроблено автором

Як видно з таблиці 2.9, певні кроки можна робити самостійно: налагоджувати внутрішній обмін досвідом між працівниками, використовувати безоплатні інструменти на кшталт Рамки цифрових компетентностей, звертатися по гранти. Однак їх остаточне вирішення потребує залучення ширших інституційних та державних механізмів, оскільки можливостей бібліотеки для цього недостатньо.

Питання захисту електронних ресурсів та авторського права.

Реалізація правового виміру роботи з електронними ресурсами в практичній площині супроводжується значними регуляторними труднощами. З 1 січня 2023 р. в Україні діє нова редакція Закону «Про авторське право і суміжні права», приведена у відповідність до Директиви ЄС 2019/790 [1]. Закон розширив так зване «бібліотечне виключення» – це перелік випадків, коли бібліотека може відтворювати твори без дозволу автора, зокрема для збереження фонду та використання в навчанні. Проте багато ситуацій закон усе одно не регулює прямо, що на практиці створює певні труднощі.

Окремим деструктивним чинником є проблема так званих «творів-сиріт» – оприлюднених об'єктів авторського права, автори або правовласники яких не можуть бути ідентифіковані або знайдені. Законодавство наразі не містить дієвих механізмів врегулювання цього питання. Вітчизняні дослідники давно зафіксували цю прогалину і рекомендують запровадити «Національний реєстр «творів-сиріт» і позакомерційних творів» як одну з ключових умов для легального оцифрування [10]. За відсутності зазначеного реєстру, бібліотеки змушені або здійснювати цифровізацію (диджиталізацію) фондів, самотійно беручи на себе юридичну відповідальність за можливі правопорушення, або повністю відмовлятися від цього процесу.

У контексті репозитарію eNUPPIR науковець може депонувати авторську версію статті, так званий preprint (до рецензування) або postprint (після рецензування, але до верстки видавця), але не фінальну опубліковану версію, якщо видавець журналу, де стаття вийшла, це забороняє. Верифікацію зазначених умов можна здійснити за допомогою міжнародної платформи SHERPA/RoMEO, яка акумулює політики понад трьох тисяч видавництв щодо самоархівування. Зважаючи на низький рівень поінформованості наукової спільноти про цей інструмент, саме бібліотека

має перебирати на себе функцію надання консультаційно-методичної підтримки дослідникам.

Окремо варто сказати про захист власних електронних ресурсів бібліотеки. Повнотекстові матеріали, розміщені в електронній бібліотеці UniLib – методичні вказівки, робочі програми та інші є об'єктами авторського права викладачів університету. НТБ захищає їх відповідно до п. 5.4.3 Положення про Науково-технічну бібліотеку, яке забороняє використовувати читацькі дані без згоди користувача, а вебпортал інформує про cookie та Політику конфіденційності відповідно до вимог GDPR. Проте захист самого контенту від несанкціонованого копіювання потребує додаткових технічних рішень. Наприклад, використовувати DRM-системи (Digital Rights Management), які обмежують можливість копіювання чи друку документа, або watermarking, цифровий водяний знак, який непомітно вбудовується в сам документ і дозволяє встановити, хто та коли отримав доступ до файлу, якщо він опиниться у відкритому доступі без дозволу.

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій ІФЛА у своїй позиції з питань авторського права наголошує, що якщо доступ до інформації у цифровому форматі стане виключно платним, то здатність бібліотек забезпечувати його для користувачів буде суттєво обмежена [47]. Зазначене свідчить, що проблематика авторського права в бібліотечно-інформаційній сфері виходить за суто юридичні межі та набуває вагомого загальносуспільного значення.

Попри наявні труднощі, у сучасної бібліотеки є й реальні перспективи для розвитку.

Одним із перспективних напрямів є впровадження штучного інтелекту у щоденну роботу книгозбірень, хоча ще кілька років тому це здавалося далекою перспективою. На сьогодні ШІ поступово стає частиною роботи бібліотек. Інструменти на основі великих мовних моделей уже сьогодні здатні забезпечити автоматизацію відповідей на типові запити

користувачів у позаробочий час, верифікацію бібліографічних описів на відповідність вимогам ДСТУ, а також генерацію рекомендацій щодо суміжних тем під час пошуку в електронному каталозі. Також існують спеціалізовані платформи для роботи з науковою літературою, такі як: Consensus, Elicit, Semantic Scholar.

Semantic Scholar дозволяє швидко підібрати актуальні джерела на замовлення кафедри, Elicit – підготувати огляд літератури з певної теми, а Consensus – знайти наукові дослідження, що стосуються конкретного питання. Усе це значно скорочує час на пошук і обробку інформації, який бібліограф витрачає вручну, та дає змогу зосередитися на складніших завданнях [62].

Другий напрям – глибша інтеграція репозитарію eNUPPIR у міжнародні наукові мережі. У жовтні 2024 р. запрацював EU Node – перший вузол Федерації EOSC (European Open Science Cloud), загальноєвропейської платформи для обміну науковими даними [65]. Платформа DSpace, на якій працює eNUPPIR, підтримує протокол OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting) – це міжнародний технічний стандарт, що дозволяє репозитаріям автоматично обмінюватися інформацією про публікації: назвою, автором, анотацією, ключовими словами. Завдяки цьому великі міжнародні платформи, такі як EOSC, BASE та OpenDOAR, збирають дані з тисяч репозитаріїв без ручного втручання. Для університетських бібліотек це означає, що після підключення матеріали університету автоматично з'являться у міжнародних каталогах. Завдяки цьому, якщо стаття полтавського науковця буде проіндексована в EOSC, то дослідник із Варшави чи Мюнхена, шукаючи матеріали до своєї теми, може на неї натрапити. Це підвищує шанси на більшу цитованість та позитивно впливає на позиції університету в міжнародних рейтингах.

Третій напрям – упровадження принципів FAIR щодо наукових даних. FAIR означає: Findable (знаходиться в пошуку), Accessible (доступне),

Interoperable (сумісне з іншими системами), Reusable (придатне для повторного використання). Для університетських бібліотек це вимагає розроблення внутрішнього тезаурусу – переліку стандартних термінів для опису публікацій, яким мають користуватися всі автори при розміщенні матеріалів, щоб можна було знайти матеріали однаково ефективно як у внутрішньому пошуку, так і в міжнародних каталогах. У науково-технічній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» певна основа для цього вже є: система UniLib містить вбудований тезаурус і алфавітно-предметний покажчик. Перспектива полягає в тому, щоб розширити і стандартизувати його використання, що відкриє можливість для інтеграції з міжнародними платформами, зокрема EOSC і BASE. Для цього потрібно привести ключові слова до єдиного формату, додати англійські варіанти термінів та узгодити структуру метаданих із міжнародними стандартами, зокрема Dublin Core, який використовується більшістю репозитаріїв у світі.

Окремої уваги потребує й доповнення вже наявних записів. Варто додати ORCID автора, тобто унікальний цифровий ідентифікатор науковця, який присвоюється один раз і дає змогу відстежувати всі його публікації незалежно від зміни прізвища чи місця роботи. Наразі в записах eNUPPIR такого поля немає, хоча більшість європейських репозитаріїв уже використовує його. Також корисним було б зазначення назви гранту, в рамках якого проводилося дослідження. Реалізація зазначених підходів сприятиме підвищенню ефективності інформаційного пошуку та забезпечить вищу точність релевантного добору необхідних матеріалів.

Четвертий напрям орієнтований на трансформацію просторово-комунікативного середовища установи. Він передбачає поступову, проте стабільну конверсію бібліотеки з традиційного пункту книговидачі у багатофункціональний соціокультурний простір, призначений для проведення лекцій, виставок, комунікативних заходів та практичних

воркшопів. Практична реалізація цієї стратегії в діяльності НТБ детально відображена у матеріалах підрозділу 2.1.

Перспективним етапом модернізації є облаштування зон для групової взаємодії та дистанційного навчання. У сучасних реаліях режиму воєнного стану масштаби реалізації таких проєктів можуть бути обмеженими порівняно з довоєнним періодом. Проте навіть локальне створення кількох функціональних робочих місць, забезпечених безперебійним бездротовим інтернет-зв'язком та точками підключення до електромережі, здатне суттєво реконфігурувати сприйняття бібліотечного простору користувачами.

Перспективи розвитку наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Перспективні напрями розвитку НТБ Полтавської політехніки

Напрямок	Кроки	Результат
Штучний інтелект	Використання спеціалізованих платформ: Semantic Scholar для підбору джерел, Elicit для огляду літератури, Consensus для пошуку наукових досліджень за темою.	Скорочення часу на пошук і обробку інформації; бібліотекар зосереджується на складніших завданнях.
Інтеграція eNUPPIR у міжнародні мережі	Підключення до EOSC через протокол OAI-PMH; реєстрація в OpenDOAR і BASE для автоматичної індексації матеріалів.	Наукові праці університету бачитимуть дослідники з усієї Європи; зростатиме цитованість; університет просуватиметься в міжнародних рейтингах.
Упровадження принципів FAIR	Стандартизація ключових слів і метаданих відповідно до Dublin Core; додавання ORCID авторів до записів; зазначення назв грантів.	Матеріали краще знаходяться у внутрішньому пошуку та міжнародних каталогах.
Наукометричний супровід	Реєстрація викладачів в ORCID; моніторинг і коригування профілів у Scopus і Web of Science; щорічний звіт публікаційної активності університету.	Коректна афіліація у статтях (назва установи, до якої належить науковець); правильний індекс Гірша; підтримка грантових заявок.
Трансформація простору	Облаштування зон для групової роботи; обладнання місць для онлайн-занять і відеоконференцій.	Бібліотека стає місцем не тільки для читання, а й для роботи над проєктами.

Розроблено автором

Отже, бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» стикається з тими самими труднощами, що й більшість університетських бібліотек України. Брак фінансування впливає на доступ до міжнародних баз даних та оновлення обладнання. Дефіцит кваліфікованих кадрів безпосередньо пов'язаний з інтенсифікацією технологічного прогресу, за яким не завжди встигає трансформація професійних навичок персоналу. Правова невизначеність у роботі з електронними ресурсами змушує діяти обережно там, де законодавство не дає однозначних відповідей. Усі три окреслені проблеми мають об'єктивний характер, але жодна з них не є специфічною лише для НТБ – це загальна картина для університетських бібліотек країни.

Незважаючи на окреслені виклики, бібліотека володіє конкретним інструментарієм оперативної модернізації процесів. Оптимізація кадрового потенціалу може бути здійснена на основі Рамки цифрових компетентностей (Дія.Освіта), що мінімізує фінансові витрати на підвищення кваліфікації. У контексті міжнародної інтеграції визначальне значення має запуск EOSC EU Node (2024 р.), що створює передумови для входження eNUPPIR до європейського наукового простору на базі платформи DSpace, яка вже адаптована до стандартів FAIR та протоколу OAI-PMH. Наявність необхідної нормативної та технічної бази свідчить про готовність установи до трансформацій, проте результативність цього процесу залежить від управлінських рішень на рівні університету.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження організації інформаційного обслуговування користувачів у Науково-технічній бібліотеці Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» сформульовано такі висновки.

1. Проаналізовано сутність, значення та сучасні тенденції організації інформаційного обслуговування в університетських бібліотеках. Встановлено, що інформаційне обслуговування є комплексною системою діяльності, спрямованою на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом забезпечення доступу до документних, електронних та мережевих ресурсів, а також створення інформаційних продуктів на основі аналітико-синтетичного опрацювання інформації. Доведено, що в умовах цифрової трансформації бібліотеки переходять від традиційної документоцентричної до антропоцентричної моделі, у центрі якої перебувають потреби, інтереси та інформаційна поведінка користувача. Сучасними тенденціями розвитку інформаційного обслуговування є цифровізація бібліотечних процесів, розширення дистанційних сервісів, впровадження концепцій «Бібліотека 2.0», «Бібліотека 3.0» та «Бібліотека 4.0», розвиток відкритого доступу до наукової інформації, використання хмарних технологій, мобільних сервісів і засобів аналітики даних.

2. Досліджено форми, методи, сучасні електронні ресурси, сервіси та інноваційні практики інформаційного обслуговування користувачів у Науково-технічній бібліотеці Полтавської політехніки. Встановлено, що бібліотека реалізує багаторівневу систему обслуговування, яка поєднує традиційні та цифрові форми роботи. До основних напрямів належать довідково-бібліографічне обслуговування, виконання тематичних, адресних, фактографічних та уточнювальних запитів, консультаційна підтримка користувачів, визначення індексів УДК для наукових і

кваліфікаційних робіт. Важливими складовими інформаційного обслуговування є електронний каталог UniLib, інституційний репозитарій eNUPPIR на платформі DSpace, вебпортал бібліотеки та доступ до міжнародних і національних наукових ресурсів. З'ясовано, що інноваційні практики бібліотеки охоплюють проведення інформаційно-освітніх заходів, формування біобібліографічних ресурсів, організацію віртуальних виставок, розвиток електронних консультацій, а також популяризацію академічної доброчесності та інформаційної грамотності. Це свідчить про трансформацію бібліотеки в сучасний інформаційний центр, інтегрований в освітній і науковий процес університету.

3. Виявлено системні проблеми та визначено перспективні напрями вдосконалення інформаційного обслуговування користувачів у сучасній університетській бібліотеці. Основними проблемами залишаються обмеженість фінансових ресурсів для розвитку цифрової інфраструктури, залежність доступу до міжнародних інформаційних ресурсів від зовнішнього фінансування, необхідність технічного оновлення окремих інформаційних систем, а також потреба в постійному підвищенні цифрових компетентностей бібліотечних працівників. Водночас встановлено, що значний потенціал розвитку мають інтеграція бібліотечних ресурсів через Discovery-системи, розширення міжнародної наукової взаємодії шляхом підключення до глобальних інформаційних платформ, удосконалення системи метаданих відповідно до міжнародних стандартів, впровадження сервісів управління дослідницькими даними та використання інструментів штучного інтелекту в інформаційно-консультаційній діяльності. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню якості інформаційного обслуговування, розширенню можливостей доступу до наукової інформації та зміцненню ролі бібліотеки як сучасного цифрового центру підтримки освітньої й наукової діяльності університету.

Проведене дослідження підтвердило, що Науково-технічна бібліотека Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» успішно поєднує традиційні форми бібліотечного обслуговування з сучасними цифровими технологіями та має значний потенціал для подальшого розвитку. Впровадження інноваційних інформаційних сервісів, удосконалення електронних ресурсів і розширення цифрової взаємодії із користувачами сприятимуть підвищенню ефективності її діяльності та відповідності сучасним вимогам розвитку університетських бібліотек.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://surl.li/ztlezc> (дата звернення: 27.05.2026).
2. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». URL: <https://surl.li/icshho> (дата звернення: 19.04.2026).
3. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://surl.li/nwkxsc> (дата звернення: 09.05.2026).
4. Закон України «Про національну програму інформатизації». URL: <https://surl.li/cc/lmbqdf> (дата звернення: 20.04.2026).
5. Закон України «Про освіту». URL: <https://surl.li/hyfris> (дата звернення: 28.05.2026).
6. Положення про електронний каталог науково-технічної бібліотеки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Полтава, 2016. 19 с.
7. Положення про науково-технічну бібліотеку Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». URL: <https://lib.nupr.edu.ua/polozhennia-pro-ntb/> (дата звернення: 28.03.2026).
8. Актуальність розробки та запровадження інформаційно-аналітичних систем (ІАС). 2022. С. 60–63.
9. Актуальні виклики розвитку інформаційної діяльності в глобальному вимірі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. 354 с.
10. Авторське право в контексті оцифрування документів ХХ століття бібліотеками України: законодавчий і техніко-технологічний аспекти. *Вісник Книжкової палати*. 2022. URL: <http://visnyk.ukrbook.net/article/view/263175> (дата звернення: 07.04.2026).
11. Биков В. Ю., Спирін О. М., Пінчук О. П. Цифрова трансформація освіти і науки: теорія і практика : монографія. Київ, 2020. 312 с.

12. Бібліотечно-інформаційна діяльність у сучасному середовищі. URL: <https://surl.li/tkadxl> (дата звернення: 23.03.2026).
13. Бібліотечні послуги в освітньому процесі. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 4. URL: <https://surl.li/dzbvcj> (дата звернення: 27.03.2026).
14. Бірченко Н., Мізіна О. Загрози та ризики для електронних ресурсів бібліотек і архівів. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи* : матеріали X Міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава, 25 листопада 2025 р. / редкол. І. Г. Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава, 2025. С. 199–203.
15. Бірченко Н. Інформаційне обслуговування користувачів університетських бібліотек у цифровому середовищі. *Актуальні питання інформаційної діяльності: традиції та інновації* : зб. матеріалів XI Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 26 березня 2026 р. / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. Одеса : Одеська політехніка, 2026. С. 132–139.
16. Бондаренко В. М. Інформаційне обслуговування користувачів у цифровому середовищі бібліотек : монографія. Київ : Ліра-К, 2021. 224 с.
17. Брофі П. Концепція екстракції знань та інтелектуалізації бібліотечного сервісу. *Інноваційні технології в бібліотечній справі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ : КНУКіМ, 2022. С. 31–36.
18. Бугайчук О. Філософські засади цифрової стратегії організації університетської бібліотеки. *Актуальні виклики розвитку інформаційної діяльності*. 2024. С. 10–15.
19. Бурмістр О. Ресурси сучасних бібліотек для людей з обмеженими можливостями. Луганськ, 2024. С. 98–104.
20. Василенко О. М. Інтеграція розподілених інформаційних ресурсів бібліотек у єдиний науково-освітній простір. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 2. С. 3–11.

21. Василенко О. Бібліотечно-інформаційний комплекс у сучасному середовищі. *Наукові праці НБУВ*. 2023. Вип. 68. С. 12–25.
22. Вощенко О. Цифрові бібліотечні продукти. Київ, 2023. 180 с.
23. Горовий В. М. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Київ : Наукова думка, 2020. 280 с.
24. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України : офіційний сайт. URL: <https://cip.gov.ua> (дата звернення: 29.03.2026).
25. Дистанційні курси для бібліотекарів. Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://surl.li/crwnox> (дата звернення: 24.04.2026).
26. Добко Т. В. Інформаційні ресурси бібліотек у цифрову епоху : монографія. Київ : НБУВ, 2022. 256 с.
27. Документно-інформаційні комунікації: сучасний стан і тенденції. *Наукові праці НБУВ*. 2017. URL: <https://surl.li/okytts> (дата звернення: 26.03.2026).
28. Електронна бібліотека НАПН України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua> (дата звернення: 27.03.2026).
29. Електронні інформаційні ресурси бібліотек. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003836> (дата звернення: 30.03.2026).
30. Жабін А. П. Електронні бібліотеки та цифрові репозитарії у системі наукової комунікації : монографія. Харків : ХНУКМ, 2021. 198 с.
31. Желай О. Бібліотечно-аналітичне обслуговування користувачів. *Наукові праці НБУВ*. 2023. Вип. 67. С. 45–58.
32. Іванова Н. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек. *Наукові праці НБУВ*. 2024. Вип. 70. С. 110–122.
33. Іванова С. М., Новицька Т. Л. Методика використання наукових електронних бібліотек. *Наукові записки*. Кропивницький, 2019. Вип. 185. С. 72–78.

34. Ільганаєва В. О., Колесникова Т. О. Університетська бібліотека: нова сфера інформаційної взаємодії. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2016. Вип. 42. С. 15–43.
35. Інформаційне забезпечення наукової діяльності. *Наукові праці НБУВ*. 2019. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2019_56_12 (дата звернення: 28.03.2026).
36. Колоскова Г. Цифрові комунікації бібліотеки. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 1. С. 5–12.
37. Копанєва В. О. Бібліотека в системі наукової електронної комунікації : монографія. Київ : НБУВ, 2019. 284 с.
38. Костенко Л. Й., Жабін А. П. Наукометрія: методологія та інструментарій аналізу наукової діяльності. Київ : НБУВ, 2020. 216 с.
39. Кравець Л. Функції бібліотек в умовах війни. *Наукові праці НБУВ*. 2023. Вип. 64. С. 5–18.
40. Лобузін К. В. Цифрові бібліотечні системи і ресурси : монографія. Київ : НБУВ, 2021. 320 с.
41. Мельник-Хоха Г. Електронна інфраструктура бібліотеки. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 2. С. 34–41.
42. Новицька Т. Л. Сучасна електронна наукова бібліотека: нові реалії. Київ : ІЦО НАПН України, 2022. 120 с.
43. Олексин М. Хмарні сервіси як засіб розвитку бібліотек. *Наукові праці НБУВ*. 2024. Вип. 69. С. 88–95.
44. Петрова Н. В. Інформаційні технології в бібліотечній справі. Київ : Кондор, 2022. 240 с.
45. Пестрецова О. Бібліотечно-інформаційне обслуговування правовими ресурсами (досвід вітчизняних бібліотек). *Наукові праці НБУВ*. 2017. Вип. 46. С. 240–259.
46. Побережна Т. Стратегії діяльності бібліотек у кризових умовах. Київ, 2023. 156 с.

47. Позиція ІФЛА з питань авторського права у цифровому середовищі. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1835> (дата звернення: 06.05.2026).
48. Присяжна Л. Бібліоковоркінг як модель реорганізації бібліотечного простору сучасного університету. Полтава, 2024. 134 с.
49. Пугач Л. Діяльність бібліотек у трансформаційних процесах. 2023. 142 с.
50. Рамка цифрових компетентностей для бібліотекарів. Дія.Освіта. 2024. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=9623> (дата звернення: 09.04.2026).
51. Ржеуський А. Роль бібліотеки у розвитку інформаційної безпеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 2. С. 40–47.
52. Розвиток інформаційного обслуговування в бібліотеках. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2017_1_6 (дата звернення: 24.03.2026).
53. Сидоришин А. Мобільні застосунки як інструмент оперативності бібліотечного обслуговування в ЗВО. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 11. С. 14–21.
54. Сокур О., Клименко О. Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотечної мережі НАН України. Київ, 2022. 240 с.
55. Соляник А. А. Інформаційне забезпечення наукових досліджень у бібліотеках. Харків : ХДАК, 2020. 210 с.
56. Стратегія розвитку Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2026–2030 роки. URL: <https://surl.li/jgzdsd> (дата звернення: 20.05.2026).
57. Ткаченко О. М. Інституційні репозитарії університетів: організація, функціонування, розвиток : монографія. Київ : Ліра-К, 2023. 198 с.

58. Туровська Л. Сервісно-орієнтована модель бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Наукові праці НБУВ*. 2023. Вип. 66. С. 20–33.
59. Туряниця Н. Цифрова трансформація бібліотек: тенденції та виклики. Інформаційна політика пам'яті : виживання, збереження та розвиток українських бібліотек у період сьогодення : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2024. С. 224–238.
60. Українська бібліотечна асоціація (УБА). URL: <https://ula.org.ua> (дата звернення: 23.03.2026).
61. Фоміних В. В. Комплектування фондів університетських бібліотек в умовах переходу до електронних форматів : монографія. Київ : Ліра-К, 2023. 128 с.
62. Юдов А. М. Цифрова трансформація бібліотечних сервісів : монографія. Київ : КНТ, 2024. 195 с.
63. Academic Search Premier. База даних наукових ресурсів. URL: <https://www.ebsco.com> (дата звернення: 24.03.2026).
64. Borgman C. L. Big Data, Little Data, No Data: Scholarship in the Networked World. Cambridge : MIT Press, 2021. 312 p.
65. European Open Science Cloud (EOSC). European Commission. URL: <https://surl.li/alkuz> (дата звернення: 15.05.2026).
66. Google Scholar. Пошукова система наукової літератури. URL: <https://scholar.google.com.ua> (дата звернення: 23.03.2026).
67. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). URL: <https://www.ifla.org> (дата звернення: 25.03.2026).